

БЮЛЕТЕНЬ

УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНОГО СОЮЗУ В США

Bulletin of Ukrainian National State Union in USA

Ч. 34

ВЕРЕСЕНЬ-ЖОВТЕНЬ 1959

НЬЮ-ЙОРК

Євген ПРИХОДЬКО

ДВА КАПІТАЛІЗМИ

Московські лідери залишки й безвідповідально оперують різними „ізмами”, застрашуючи світ такими термінами як „імперіалізм” і „капіталізм”, та принаджуючи маси до свого „соціалізму” і особливо „комунізму”. А між тим справа полягає зовсім не в термінах та гаслах, а виключно в системі, яка забезпечує людині потрібний штандарт матеріальної культури та свободу духа й віри.

Яке ж моральне право має Москва накидати іншим народам систему, що загнала цілу родину до одної кімнати зі спільною кухнею з десятъма прімусами, а вільних хліборобів — до примусових колгоспів і „трудоднів”, — у ліпшому випадкові, та до концентраційних таборів у Сибіру, — в гіршому?

До речі оказавши, більшість соціологічних термінів були створені та продискутовані ще в XIX столітті, в умовах дуже відмінних для нашої доби, і тому вони є вже не тільки застарілими, але часом і повні суперечностей що до сучасної політично-економічної ситуації. Тому різні теоретики пізнього часу, як от Ленін, Сталін, а тепер, звичайно, і „вчений” Хрущов внесли відновідій корективи до теорії Маркса, Енгельса, Лібкенхта та інших уточністів, пристосовуючи їхні доктрини до своєї сумнівної практики. Тому було б найкраще скасувати всі старі „ізми” і посуджувати вартість суспільної системи не на підставі формальних термінів, а виключно на основі доцільності, рівня матеріальної і духовної культури та задоволення широких людських потреб. Себто, — не людина для суботи, а субота для людини. Оголосивши війну „капіталістам”, Москва сама фактично встановила на Сході Європи і в Азії найгіршого гатунку капіталізм, а саме

— капіталізм державний, тобто без — конкурентійний економічний диктат, а сотні мільйонів свого населення поставила „в затилок” і в чергу за оселедцями, кислою капустою та хлібом до єдиного державного кооперативу... Яких перспектив та добробуту можуть очікувати інші народи, що іх Москва обіцяє „освободити” з ярма капіталізму, коли її власне, вже оцасливле соціалізмом населення, голодне й босе, ось уже сорок років доганяє і переганяє Америку?

Советська пропаганда доходить до обсурду. З одного боку, у щоденній пропаганді большевики мають Америку, як країну безробіття, голоду й мільйонів безпритульного пролетаріату, що синить на вулицях, а з другого боку — вони підганяють своїх робітників „дігнати і перегнати” в продукції ту саму „нечистину Америки”. Понцо ж доганяти біду, коли в Советах, очевидно, все є краще, а головне — „веселіше”?

Рівно ж відумер і старий капіталізм XIX століття. Доживають свого віку Рокфелери, Барухи, Гаррімані, Раєни, Дю-Понти і т. д., а на їх місце приходить нова й численна група дрібних капіталістів, часто з робітничих, дрібно-торговельних, промислових та інтелектуальних шарів американського суспільства, які свої заоцінження вкладають до різних підприємств і таким способом розбудовують економіку своєї країни на кооперативних засадах. Так започаткувався в Америці період самої найздоровішої господарської системи, т. зв. народного капіталізму, в якому само населення являється одноточно і ниродуентом, і своїм „власним” капіталістом. Замість кількох капіталістів старого типу, в Амери-

ці вже народилося на сьогодні 12-і пів мільйонів нових капіталістів-акціонерів, і число їх збільшується щомісячно на сто тисяч 'нових „щерівців“'. Це є небувале до цього часу по своїх розмірах явище й є запорукою доброту країни, бо так господарюючи тяжко за працюваним доляром, населення з повним довір'ям і за власною контролею приймає участь в розбудові національного господарства та одержує вищий прибуток, ніж вкладаючи гроші до звичайних банків.

„Трохи“ інакше виглядає советський капіталізм... Чи має можливість власник „трудоднів“ вкладати свої „капітали“ в розбудову народного господарства та власного доброту? Скажемо зразу — ні, бо звичайному советському громадянину далеко не вистачає його заробітків не тільки для того, щоби одягнутися, але навіть як слід наїстися. Ця обстановка не перешкоджала московській владі „добривільно“ позичати у свого щасливого населення на різні „пятилетки“, заборгувавши своїм громадянам на 1957 рік 263 міліарди рублів, за які мала виплачувати одних тільки процентів 10 міліардрів річно! — Як стягалися ці позики — всім відомо.*

*

Два роки тому назад Хрущов перевів „гениальну“ реформу державних зобов'язань своїм громадянам, анулювавши 263 міліарди рублів (ніби відсунув сплату їх на 20-25 років), як рівно ж скасував і виплату процентів з позики. В нормальні правових державах подібна операція має називатися зусіма кримінальними і цивільними наслідками для збанкротованого. Хто може, однак, покарати Хрущова, і чи можна сподіватися якоїсь юстиції в державі, де суддя, банкрот, законодавець і прем'єр представлені в одній особі? Коли вже США не мають засобів одержати від Москви одинадцять міліардрів, позичених Советам під час 2 Світ. війни, — які, до речі, сказавши, врятували московську імперію від неминучої загибелі, — то що вже говорити про під'яремне советське населення!..

Чи може банкрот позичати комусь гроші?

*) Для ілюстрації можна навести приклад пані Н. Драй-Хмарової (тепер в Америці), чоловік якої, відомий поет, літератор і професор, був засуджений і засланний на каторжні роботи в Сибіру і там в тяжких муках помер. Його дружина з малою донькою залишилися в Києві і ледве утримувалися при житті на маленький посаді. Як жінка політичного в'язня, вона підписувала позику розмірі своєї двохмісячної нещасності платні, щоби так задемонструвати свої патріотичні почування, бо звичайно вистачала позика в розмірі одномісячної платні. Так радили їй робити її приятелі.

— Такого ми ще не чули, але в Советах і це є фактом, бо ж ми знаємо, що сотні мільйонів Москва позичає або навіть і дарує Китаєві, Індії, Египтові та іншим малорозвиненим економічно країнам і взагалі „народнім демократіям“, посилаючи туди одночасно й своїх „експертів“, які підготовляють там ґрунт для політичного захоплення даної країни. Як правило, буває так, що Москва з початку ограбує до нитки ці „народні демократії“, напр. Чехословаччину, Польщу, Мадирщину, Сх. Німеччину і т. д., а пізніше великолічно приходить їм з „допомогою“ і рятують їх від катастрофи, яку сама завинила цілком свідомо й пляново.

Практики злісного советського банкроцтва, як внутрішнього так і зовнішнього, навчили всіх клієнтів Москви обережності, і тому досі марно Хрущов домагається в США одержати пару міліардрів кредиту, мовляв, для пожвавлення торговельних оборотів та зменшення безробіття в США. Не обходиться при цьому без найвінчих американських промисловців (напр. mr. Ітон з Клівланду, якому Хрущов подарував „руськую тройку“), які вірять різним Микоянам в успішність взаємної торгівлі з Советами і які впливають відповідно на американську адміністрацію у Вашингтоні. Дочекались би вони гіркого розчарування, бо єдиним експортним продуктом в Москві є її імперіалізм, запакований в комуністичну обортку. Бо ж і сліпоту вже є ясна тенденція Советів ужити американські кредити для зміцнення збройного потенціялу большевиків, „позичити“ в свою чергу чужі гроші деяким азійським та африканським країнам „во славу і пермогу комунізму на цілому світі“, і в такий спосіб поборювати Америку її ж власним капіталом. Та нарешті Хрущов зовсім не криється зі своїми плянами запровадити комунізм по цілому світі, не рахуючись з жадними жертвами на людському матеріалі, тим більше, що члени компартії при всіх обставинах є забезпечені високим стандартом життя.

*

„Butter oder Kanonen“ є й надалі актуальною альтернативою для Москви, як це було в Німеччині за Гітлера. Московські ресурси, при всій грабіжності її влади, не можуть дозволити собі одночасно на масло і гармати, а тому всі матеріальні засоби ідуть на тяжку промисловість та зброєння. За своєї короткої влади Маленков „присягав“ советському зголоднілому населенню, що бігом трох років — буде це в 1958 році — в ССР буде всього подостатком. З того часу пройшло вже шість років, Маленкова вже немає при владі, а його наступник Хрущов відсунув цей добробут до 1965 року. Пізніше виявиться, що Хрущов був таким самим „шкідником народу“, як свого часу Стаг

лін, Берія, Молотов, Маленков, Каганович і інші, а на його місце прийде новий брехун, що знову відсуне „народній добробут” на дальших 5 або 10 років.

Советська казочка ніколи не має кінця, а тому Західній світ на чолі з США мали би припинити її, і то чим скорше — тим краще для цілого людства. У своїй боротьбі з московською тиранією увесь вільний світ має одверто стати на бік всіх поневолених Советами народів, без жадних виключень, і тим створити загальну духову мобілізацію проти тиранії, не боячись викликати незадоволення росіян по обох боках залізної куртини, бо під фальши-

вим плащом інтернаціонального комунізму насувається на світ справжній, традиційній російський імперіалізм з обов'язковою російською мовою у всіх школах поневолених народів, з російськими дивізіями і російською таємною адміністрацією.

Тому, головне й найважніше завдання цілої еміграції, в тому числі й нашої української, це — невинна акція на міжнародному відтинку, це — розкриття справжньої природи російського імперіалізму, це — виявлення його слобідь сторін, з одночасним вказуванням на величезну небезпеку для вільного світу існування Советського блоку і Советського Союзу.

А. ЗУБЕНКО

ОЛЕКСАНДР ЛОТОЦЬКИЙ

(З нагоди 20-тиліття смерті 22. X. 1959 р.)

Олександр Лотоцький
† 22. X. 1959.

22 жовтня ц. р. сповнилось 20 років, як помер у Варшаві, проживши 69 років, Олександр Лотоцький, великий заслужений діяч і державний муж, видатний учений — професор, кол. Генеральний Писар — тобто

Державний Секретар у першому українському уряді — Генеральному Секретаріяті Центральної Ради, Державний Контрольор УНР в 1918 р., Міністер Ісповідань у тому ж році, а від початку 1919 року — Посол УНР в Туреччині.

О. Лотоцький скінчив свій життєвий шлях в час воєнної хуторовини, на самому початку 2-ої Світ. війни, стоячи на своєму посту вартового національних інтересів України, якій віддав все своє свідоме життя.

Походив зі священичої родини. Народився в с. Брониці над Дністром, на Поділлю р. 1870. Освіту свою започаткував в духовній школі в Шаргороді, продовживав в новітовій духовній школі в Тульчині, а потім в духовній семінарії в Кам'янці-Подільському, в Тифлісі на Кавказі і нарешті в Києві, яку й закінчив 1890 року. В київській духовній семінарії започаткував свою діяльність в організованому українському житті, беручи активну участь не тільки в житті нелегально існуючої укр. семінарської громади, але й у всіх тоді існуючих, явних і законспірованих укр. організаціях м. Києва.

Від 1892 р. протягом 4-х років О. Лотоцький студіював в київській духовній Академії, і цей період його життя позначився надзвичайною працьовитістю й продуктивністю його діяльності у всіх ділянках тодішнього українського життя, зокрема також на науковому полі. Року 1894, отже саме 65 років тому, започаткував він свою наукову діяльність рядом статей у журналах „Кіевская Старина”, львівській „Правді”, „Записках НТШ”. Студіюючи, О. Лотоцький мріяв про педагогічну кар'єру,

але саме тоді, коли він кінчав академію, наспіла до академічної бібліотеки книжка „Записок НТШ” зі Львова, з Австро-Угорщини, в якій була надрукована — розуміється по-українському — семестральна праця Лотоцького з 3-го курсу на тему з діллянки устрою укр. церкви. Бібліотекарем був галичанин-московський філ, який цю працю „на собачемъ языке” негайно ж представив куди слід, а це було причиною, що в атестаті О. Лотоцькому було вписано 4 „по поведнію” та винесено постанову про небажаність його праці на педагогічному полі. О. Лотоцький вступає тоді на службу до Контрольної Палати в Києві, а в осені 1900 р. перенісся до Петербургу, також на службу в державному контролі. Не хотілось йому міняти соняшного Києва на холодну й чужу імперську столицю, лише потреби видавництва „ВІК”, що перед тим повстало й почало дуже успішно розвиватися в Києві, переважили в бік позитивного вирішення пропозиції переїзду до Петербургу. Для успішнішої діяльності вид-ва необхідно було бути комусь в центрі, в Петербурзі, політичному і духовому осередкові імперії. „Звідти — каже Лотоцький — мав я здобути, як гоголівський Вакула, царичні черевики для „Віку”, а може ще й більше — за старою традицією посланців все до тої ж загарбової столиці”¹⁾

О. Лотоцький справді куди більше ніж „царичні черевики” для „Віку” здобув для української справи в імперській столиці. По справедливості його вважають „неофіційним представником національно-свідомої України”,² яким він стає тут від самого початку і до 1917 року. Не одно лише в-во „Вік” у Києві є предметом його уваги і турбот. Він стягає на себе всі тягари здобування цензурного дозволу для всіх укр. видань того часу, а в Петербурзі, при найближчій співучасні П. Стебницького, перемагаючи всі урядові, як він виражався, — скорпіони, засновує „ДОБРОДИНЕ ВИДАВНИЧЕ ТОВАРИСТВО” дешевих книжок для народу. Він веде широку пропаганду укр. справи шляхом особистих контактів з російськими політичними і науково-вими колами, широкою участю в російській пресі, виступами перед урядовими чинниками в обороні українських національних домагань. З часу рос. революції 1905 р. є видатною його роллю в організації української парламентарної фракції в 1-й і 2-й Державній Думі. Він разом з П. Стебницьким взяв на себе справу видання книжки „УКРАИНСКІЙ ВОПРОСЪ”, що вий-

шла 1912 р. і протягом короткого часу витри-мала три видання, інформуючи російське громадянство про українські національні прагнення. О. Лотоцький поклав багато праці й зусиль для справи видання рос. св. Синодом Євангелія в українській мові, видання першого повного „Кобзаря” 1907 р., а також для видання відомої „ЗАПИСКИ” Рос. Академії Наук на захист прав української мови. Тримаючи тісний контакт, нав’язаний ще з семинарських часів у Києві з проф. М. Грушевським, він завдяки йому був завжди в курсі всіх нюансів тодішньої укр. національної політики, яку доводилося провадити під тяжким тягарем суворих заборон наїневинніших проявів української самобутності. Займаючи високе становище на рос. державній службі, О. Лотоцький був під наглядом російської охранки під закидом „мазепинства”, тому мусів свої функції українського амбасадора провадити надзвичайно вміло й тонко, щоб необережним потягненням не загальмувати на дальше провадження так потрібних справ і не зруйнувати того дорібку, що його з такими зусиллями вже було осягнуто, поминаючи вже прикір наслідки на службовому становищі для нього самого. На початку 1-ої Світ. війни є О. Лотоцький одним з авторів і впорядків колективної праці: „ГАЛИЧИНА, БУКОВИНА И УГОРСКАЯ РУСЬ”, і всі ці справи, що висувало українське життя, та які йому й іншим тодішнім нашим діячам з такими труднощами під тнітом самодержавного режиму треба було полагоджувати, вважав Лотоцький „дрібними ділами”, працею невдачною, яку, проте, треба було робити, тим більше, що про якісь ширші маштаби праці в тодішніх умовах, коли українське національне життя загнане було в катакомби, годі було й думати.

*

З революцією 1917 р. з'явилися можливості широкої державницької роботи. Ласкава доля судила О. Лотоцькому бачити національне відродження свого народу, відродження, до якого мало хто спричинився в такій мірі, як він. Та й не тільки бачити, а й своїх сил, здібностей і досвіду прикладти в будові відродженії державності. Вже в травні того року бачимо його на посту губерніального комісара окупованих рос. військом Буковини й Покуття, де вмілим адмініструванням вносить лад і заспокоєння людності цих областей з мішаним населенням, яке так багато зазнalo прикорстей за попереднього царського режиму. По залишенні рос. військами Галичини й Буковини, він переїздить до Києва і займає пост Генерального Писара, тобто державного секретаря в Генеральному Секретаріяті Центральної Ради. По поверненні ЦРади до Києва весною 1918 р.

¹⁾ „СТОРІНКИ МИNUЛОГО” т. I.

²⁾ Дм. Дорошенко: ЛИЦАР ПРАЦІ И ОБОВ'ЯЗКУ, календар „ДНІПРО” за 1935 р.

був короткий час на становищі Державного Контрольора, але відмовився вступити до гетьманського уряду. Про це О. Лотоцький пише, що він „В травні 1918 відмовився од участі в гетьманському уряді, щоб не докладати рук до противародної чинності того уряду. Аж у жовтні того року, на рішення Українського Національного Союзу, вступив туди ще з 5-ма українцями, як міністр Культів” (О. Лотоцький: „В ЦАРГОРОДІ”, 1939.) Дм. Дорошенко, що був членом того уряду увесі час, стверджує, що „Не вважаючи на дуже короткий час свого міністрування, встиг проф. Лотоцький перевести в уряді принципове визнання автокефалії, як бажаного устрою укр. православної церкви. Його славнозвісна промова на Всеукраїнському Церковному Соборі містила цілу програму церковної політики, яка зобов’язувала кожен уряд майбутньої відродженії України” (Календар „ДНІПРО” за 1935 р.).

Так „зобов’язувала кожен уряд”, але не гетьманський, за якого відбувався той Собор. Про сесію того Собору митроп. Василь Липківський згадує ось як: „нео вже цілком верховодив митрополит Антоній Храповицький. Вона вславилась лише тим, що уроочисто приймала в себе гетьмана П. Скоропадського і видала „соборне посланіє” до укр. народу — слухатися гетьмана як рідного батька і у всьому йому коритися”³⁾. А другий україножер на тому Соборі архиєп. Холмський Євлогій пише у своїх споминах, що в боротьбі за автокефалію „Кінець-кінцем ми перемогли: Лотоцький був звільнений. Я сказав тоді на Соборі: впав міністер, впала й автокефалія, тепер будемо спокійно працювати. Ці слова роззлостили украйців” (Архиєп. Євлогій: „Путь моєї життя”, Париж. 1947 р.)⁴⁾

*

З проголошенням федерації з Росією, О. Лотоцький звільнився зі становища гетьманського міністра, але справа м-ва культів знаходилась в його руках і за Директорії, аж поки він, уже в половині січня 1919 р., передав їх Іванові Липі, коли був призначений послом УНР до Туреччини.

Тяжка була позиція українського посольства в Царгороді! Туреччина — „така натуральна союзниця України на півдні, як Польща на заході”, — як каже Лотоцький („В ЦАРГОРОДІ” стор. 24), знаходилася під окупацією військ всесиллюї Антанти, яка, як відомо, стреміла до відбудови єдиної Росії і підпирала всіма силами рос. білу, т. зв. Добровольчу ар-

мію, яка в Туреччині мала своє глибоке запідля, а в самому Царгороді — свою морську військову базу. За попереднього складу українського посольства, очолюваного послом М. Суковкіним, на українське посольство тут устійнivся погляд, як на представницю єдиної Росії, тепер же, коли на чолі його стала людина не русофільських успособлень — позиція Антанти до нього стала дуже ворою, а виразно протиросійська позиція Посольства викликала велику лють в колах російських. Пописались обвинувачення в большевизмі, в грошових звязках з ними, у зносинах з німцями, в симпатіях до Кемаля-Паші, в друкуванню фальшивих грошей. Під вікнами помешкання Лотоцьких ходили групи страшин-добропольців, що, підносячи кулаки, вигукували: „український самозванець!”⁵⁾. За таких обставин і настроїв 24. IX. 1919 відбулася нарада у Високих Комісарів Антанти з участю рос. ген. Агапієва, нач-ка контр-розвідки на цьому терені, а другого дня, 25. IX. зроблено трус у Посольстві. Союзна контр-розвідка доручила своїй посестрі російській перевести ревізію в укр. Посольстві під українським прапором, при чому, разом з замкненням помешкання Посольства, наложено заборону на біжучий його рахунок і на сейф у банку. Так було до 8. XI. 1919, коли одімкнули й повернули Посольству його помешкання, яке було в неможливому стані, про що й складено відповідний акт. За той час, для виконання урядових функцій О. Лотоцький найняв сальон в готелі, а урядовці Посольства працювали по своїх приватних, помешканнях. Справу з платюю для них урятувала дружина. Після, пані Німфодора Лотоцька, яка частину вивезених з Києва своїх приватних грошей так добре приховала, що рука союзної поліції їх не досягла.

З нагоди замкнення укр. Посольства і ревізії в ньому, з виразами співчуття приїздив до О. Лотоцького представник Високої Порти, але розуміється, що з огляду на обставини, в яких перебувала тоді Туреччина, діяльність її центральної влади могла провадитися тільки в залежності від держав Антанти. Ці ж обставини обумовлювали й роботу Посольства, яка полягала головно в утворенню певного ґрунту для майбутніх взаємовідносин, бо сьогоднішня робота розбивалася об мур рішень і постанов Високих Комісарів Антанти, що, обтяжені логікою й психологією переможців, не терпіли її відкидали всякі спроби коректив їхнього поступовання.

*

А тим часом до функцій укр. Посольства належали вже не „малі діла”, як оцінював свою роботу О. Лотоцький в петербурзький період його діяльності і перед тим. В Царгород-

³⁾ Мітр. В. Липківський: Відродження Укр. Церкви.

⁴⁾ Див. „З Укр. Церк. Життя зперед 40 років” у „Бюлєтенні УНДС” ч. 30 (1958).

ді було вже тоді понад 40 тисяч укр. громадян, втікачів з Одеси тощо, і треба було мати з ними діло. Були українці з Галичини й Буковини, полонені з західного фронту, яких було перевезено до Царгороду. Не дивлячись на кілька меморандумів, було відмовлено не тільки перевезти їх на Україну, як вони цього бажали, щоб взяти участь у визвольній боротьбі, але й відмовлено мати з ними будьякі зносини та будьяк їм допомагати. Ці були під владою французького Високого Комісара. Під англійською владою було кілька сот полонених українців, вивезених з Німеччини, працювали тут при будові залізниці недалеко Царгороду. І тут зносини Посольства з окупаційною владою не мали наслідків. Також вояків кол. рос. армії, що перебували у війську Антанти, і тих, що попали в полон до Німців та через Францію поверталися до дому, набралося до 30 тисяч українців. Їх, іноді цілком свідомо, направлялося в порти, зайняті большевиками на виміну за кілька, чи кілька десятків осіб, підданих дер-

жав Антанти, і всі спроби Посольства схаменути антанські чинники від такої їх „політики“ були безуспішні.

Безнадійне було положення української флоту. Після повстання Директорії, 26. XI. 1918 р., була укладена умова між головним представником союзних морських сил на Сході віце-адміралом Аметом (Amet) і укр. послом в Царгороді Суковкіним, якою союзне командування формально визнавало право української держави на чорноморську флоту. Суковкін мав за ціль засобами своєї флоти допомагати гетьманові в його боротьбі з Директорією. Але як гетьман упав — Суковкін замкнув Посольство, умова була залишена без контролюного догляду з українського боку, а союзне командування передало ту флоту Добровольчій Армії („В ЦАРГОРОДІ“ ст. 51). — І в цій справі заходи Посольства, розуміється, залишилися без відгуку.

(Закінчення в наступному числі)

Михайло КУЧЕР.

НЕРОЗСТРІЛЯНЕ ВІДРОДЖЕННЯ*

Замість мотто дещо із думок розстріляного і нерозстріляного відродження. —
Максим Рильський, „Вопросы литературы“, „М. 1959, кн. 4. Там отої поет видрукував свою роба́ску в автобіографію, яку кінчаста так: „Славен будь во веки веков многонациональный советский народ, ведомый мудрой коммунистической партией“.

„За що ти так ненавидиш Шевченка? За що ненавиджу? — а за те я його ненавиджу, що саме Шевченко кастрував нашу інтелігенцію. Шевченко на подив малокультурна і безвольна людина.. Саме цей іконописний батько Тарас затримував культурний розвиток нашої нації“. „Вальдшнепи“ Хвильового.

Незвичайне враження справив на майбутнього письменника (Хвильового) „Кобзар“. Він (Хвильовий) знов на пам'ять багато віршів Шевченка..”

Ю. Дивнич, „20-річчя смерті Хвильового“, „Сучасна Україна“, 1953, ч. 15/66.

„Комунізм Хвильового був таким самим псевдонімом (цілком зрозумілим!), як „асільсь-

кий ренесанс“, як „Аглая“, чи „Карамазов“. Як ота психологічна Европа, що нею під плащиком „марксизму“ бив Москву у найнебезпечніше місце. Традиційний хохол, тупий і безсмертний, цього ніколи не зрозуміє.. через свою сливню задрість до величі і рабську ненависть до неї.. Психіка Хвильового не була колоніяльна, а суверенна..

Пересічному смердипуненкові не приходить у голову, що Хвильовий адже ж міг би остаточно залишитися Фітільовим і піти на широку арену Росії.

(Це тільки дещо із „думок“ Пана Маланюка, поета Й інженера, представника „нерозстріляного відродження“ про Хвильового і про тих земляків, для кого Хвильовий із за своєї обмеженості небагато вартий).

Стаття п. Лавриненка, видрукована у польському місячникові, і тому призначена для польського читача, для українського негативно цікава тим, що пробує поширити дезінформацію про важливу і небезпечну добу нашої історії на чуже суспільство. Суб'єктивність п. Лавриненка при описі доби „розстріляного відродження“ така фантастична і так далеко відбігає від дійсності, що повз неї трудно пройти мовчанкою.

„Існують обставини — пише п. Лавриненко — коли вже запізно ставити опір не тільки фізичний, але й духовий. В обличчі даремності жертви одиниця вільна

*) З приводу статті Юрія Лавриненка „Література граничних ситуацій“, видрукованій у польському місячнику „Культура“ в Парижі, ч. 3/137, 1959 р.

від обв'язку боротися. Тоді вона стає перед обличчям „остаточного рішення”. Однаке таке „остаточне рішення” вимагає докладної орієнтації”. Оце чи не найцікавіше місце вступу Ю. Лавриненка переказує думки німецького інтелектуала Шпенглера тому, що з ними подгожується.

Однаке п. Лавриненко думає, що інтерпретація кризи, яку дав Шпенглер, не осигнула кульмінації, бо криза заходу ріжилася від кризи сходу, де був потрібний „компроміс з діяволом”, як „залізний наказ історії”, як „воля Бога” (?).

„Гранічна доба тягнеться в історії України сорок років (ой, чи не більше? М. К.). Люди пережили упадок УНР і знищенння 1931-1936 років. У ту добу знищенні людина не могла ані боротися з долею, ані її побороти. Зовнішній опір перейшов на внутрішній. Боротьба відбувалася (з советською системою) в душах людей. Треба було знищити власну душу для перемоги над злом. Знищивши власну душу, людина залишалася вільною” (себто без морального імперативу? М. К.)

Це вступ до віправдання діячів як розстріляного, так і нерозстріяного, відродження. Намагаючися віправдати перших і других, п. Лавриненко далекенько заходить у дебрі метафізики, лініно перефразуючи стару християнську загадку — „Моя сила совершається в безсиллі”. Або ще далі, за Осьмачкою — в божевіллі.

Справа в тому, що більш раціонально боротися з советським злом можна було в рядах армії УНР, або на якомусь іншому становищі тієї системи, але така можливість п. Лавриненкові навіть у голову не приходить.

Тлом дальших чотирьох літературних портретів — Тичина, Хвильовий, Микола Куліш та Осьмачка — являється вираз редактора Карка (Хвильового) „знищимо власні душі в ім'я перемоги” — над злом, добавляє п. Лавриненко.

Він вибрал для підкреслення трагізму доби „розстріяного відродження” так звану „гранічну добу”, коли кінчається одна епоха, а починається інша. Для аналогії і порівнання „гранічної доби” в Україні він пригадує прихід до влади Гітлера в Німеччині. В обох випадках говорить про безсилість одиниці в обличчі доби. Однаке, думаю, свідомо, бо тільки поза одною фразою — ігнорує добу нашого справжнього національного відродження, національну революцію УНР.

Діячі як розстріяного так і нерозстріяного відродження, і всі хто працював над ренесансом 20-х років тим ріжилися від інтелектуалів Гітлера, що вони мали вибір, могли піти з українською національною революцією, з УНР і — не пішли. Індульгенція п. Лавриненка тут досить проста — є такі становища — пише він — коли спротив одиниці значить так мало, що від нього можна відмовитися. Але, наприклад, Петлюра, Грушевський і багато багато інших одиниць не відмовилися від відповідальності перед добою.

Боротьбисти, а пізніше і „відродженці”, запаморочені ідеями раничого народництва, які ставили групові інтереси частини суспільства понад загально-національні, не переглянули їх навіть у добу національної революції. Вони свідомо або несвідомо-це зараз не мініє справи-працювали для ідеї „другого Переяславу”. У випадках

пізнішого помудріння і каяття чи то перед своїми, чи чужими, українська народна мудрість каже — „є каяття, та вороття немає”.

Проби забронзовувати на еміграції „малоросійську шатості” та глину показали, що таким людям, нерозстріляного відродження, чужа і незрозуміла була доба нашої визвольної війни 1917-1921 років і національної революції. Зрештою у декого з них визвольна війна опинилася у категорії „громадських”, так як і в інтерпретації наших ворогів.

Неславну сторінку „другого Переяславу” варто було б закрити і не перегортати її більше, а тим паче перед чужинцями. Політична наївність та занадто пізнє відчуття провини перед власним народом, блукання у сліпій вуличці „другого Переяславу”, — де куля у власну скроню — вияв капітуляції, але не героїзму.

Тому нам треба постаратися відповісти на питання, чи УССР і „другий Переяслав” були „геополітична необхідність”. Коли для представників „розстріяного відродження” і їх продовжувачів на еміграції концепція УНР не підходила, то треба виразно сказати чому? Один добродій з того середовища на відчіті у Нью-Йорку про М. Куліша на дискусії сказав, що у нього в тамті часи було бажання рубати вишивані сорочки і шаравари, бо вони спинювали поступ українського народу. Поступ до чого? До „загіріньої комуни”?

Ми потребуємо людей, які хоч перед смертю потраплять відважно думати. Тому будемо критикувати добу розстріяного відродження. Від такої критики не відмовимося на тій підставі, що тоді не можна було поступати інакше. Конечність не означає правильність.

Ненависть до „Просвіти”, до Тараса Шевченка, до „тупоголового просвітянині” (на еміграції), до „смердипуненка” (також на еміграції) тільки за те, що він неспроможний сприймати пана Хвильового — це не жадна концепція, це не накинуте Москвою, а вільний вибір.

„Ренесанс” — була слабенька луна могутнього відродження УНР, але й той натяк на „ренесанс” був купленій ціною тяжких компромісів та капітуляції на інших фронтах українського життя в УССР. Становище в УССР від хвиліни упадку УНР аж по сей день — це один ланцюг „конечностей”.

Якщо конфлікт сильніший від одиниці — вона гине. Отже, де тоді відродження? Невже в концепції редактора Карка — для поборення зла треба знищити власну душу? На практиці і душу знищено, і зла не поборено.

Коли Москва та її устрій це бездушна машина, основана на фібівстві тіла і душі людини, то який сенс в обличчі такого ворога говорити про відродження, куплене вбивством національної душі? В підсоветських умовах найменший вияв здорової логіки і думання, наявні звичайний міщанський патріотизм, виростає до розмірів ренесансу і героїзму. В обличчі жаху советської системи навіть пересічна чесність із собою, застосована за формулою біблійного ляха, що „мудрій по шкоді” — героїзм.

Діячі „відродження”, коли реалізували його на спілку з Москвою, нікак не розгледіли, що за московську

допомогу мусять допомогти обернути власну країну в колонію. Отже знову таки — де відродження?

Тяжкий гріх, який не можна відпокутувати писанням новельським та патетичними вигуками — це повернення українського визвольного процесу знову в московську руслу, перетворення української визвольної справи у московську внутрішню справу. Тільки українська національна революція та доба УНР виправили українську визвольну справу з московського комплексу.

Як можна було визнати ідейний монізм, бачити в Москві авторитет і центр, та одночасно боротися з московським червоним імперіалізмом?

„Розстріляне відродження” і його концепції забанкрутували в УССР. Нерозстріляне відродження збанкрутувало на еміграції. Воно байдуже до концепції УНР на еміграції і продовжує з незрозумілою впевтістю ідеалізувати минулу підсовєтську добу. А концепція розстріляного відродження була одною з найбільш наївиших політичних концепцій аж занадто хитрих малоросів, які задумали перехитрувати самого Леніна і його національну політику. Коли не може бути жовто-блакитної України, то нехай буде червона.

*

Тепер переїдемо до розгляду літературних портретів статті Лавриненка. При тому поміну Хвильового, про якого написано на еміграції все можливе — позитивне і негативне, та Осьмаку — з інших мотивів. Зупинимося для ілюстрації своїх поглядів тільки на Тичину і М. Кулішеві.

Лавриненко дає Тичині таку характеристику: Пoсту приватному житті незвичайно вражливий (а в неприватному — „Всіх панів до д'юї ямі”, М. К.). Говорить притищеним голосом, любить ізолюватися. Для виявлення себе доля дала йому тільки десять років. Після 1926 року аж по сей день Тичина перебуває у стані політичного самогубства. Коли прийшов „час остаточного рішення” Тичина пішов на „компроміс з діволом”. „Sam Бог-невідомо чому твердить п. Лавриненко — здавалося накидав компроміс з діволом”. Тільки 15 % українських поетів погодилися стати співцями Сталіна. І Тичина опинився між ними.

Далі п. Лавриненко пробує зробити аналогію поміж Тичиною і Шевченком — незрозуміла сміливість! „Подібність у їх становищі була та, що Шевченкові цар заборонив писати, а Тичині партія наказала”.

Лавриненко сугерує польському читачеві, який не визнається в українських відносинах, думку, яку поляк може й не помітити, але помітити український читач. А саме — Тичина почав від концепції УНР, а закінчив комунізмом. Інші, що стояли на становищі протилежному УНР — скінчили як українські герої та націоналісти. Логіка досить неприємна!

Хвильового і Куліша об'єднує на думку Лавриненка — багато подібностей. Обоє вони скромні та лицарські. Обоє любувалися у патетичному стилі. Тільки „патос“ Хвильового був забарвлений іронією та сарказмом, крізь нього просвічував „вогонь трагедії“. Куліш свій патос переплітив гумором. М. Куліш у своїх творах показав банкротство комунізму взагалі і українського

комунізму зокрема.

Тут Лавриненко для виправдання свого героя (Куліша) знову цитує думку еспанського філософа Ортегі про те, що в добі кризи невідомо чим є людська істота і яка її правдива ідеологія.

Правильніше однаке буде думати, що тільки граничні епохи великої кризи виказують спражню вартість одиниці та стійкість її поглядів. Великі реформатори та філософи, архітектори великих релігій (християнської) проявили себе у добу найбільшої кризи.

М. Куліш і Хвильовий — каже п. Лавриненко — сконфронтували советську людину з дійсністю. Партия ж інцида Куліша за те, що він у своїх творах (напр. „Патетична Соната“) парушив національне питання.

Тепер поглянемо як бачать Тичину і Миколу Куліша люди протилежних поглядів. Українська література має двох Тичин, але тільки одного Хвильового і Миколу Куліша. Хоч „нерозстріляне відродження“ говорить також про двох Хвильових і двох Кулішів. Вони одночасно і націоналісти, і комуністи. Щоби призвати це-нам тільки залишася зрозуміти „залізний іказ історії“ і „волю Божу“. Постараємося зрозуміти. Тільки перший Тичина — поет української національної революції, „яблуновоцвітній“ співець золотого українського сонця, українського оптимізму, Андрія Первозванного на кіївських горах і піль України, якими йшла Маті Божа, шукаючи хоч би тіні Розп'ятого Сина. Він передчував прихід „горобинної ночі“-московське народовбивство.

І ще є другий Тичина — не наш, який беззастережно став на службу московському окупантству в Україні. Ріжниця поміж тими двома Тичинами така моторошина, що вона перевищує трагізм „граничних ситуацій“ п. Лавриненка. Тому виникає природне питання — що сталося з Тичиною? Чому він так легко, без усякого внутрішнього конфлікту, став московським літературним чиновником, поетичний організм якого безнадійно спротиставлений і пережерштій пістряком московського сервілізму. Тут треба призвати до непримінної правди. Національна українська свідомість Тичини була дуже слаба, і він за часів УНР був тільки дуже талановитим поплентачем. Слабість характеру Тичини і мала національна свідомість-це покищо однішоке, хоч і не вистарчачо-пояснення його безболісного переходу у стан ворога.

Коли б не прийшла „горобинна ніч“-московська окупація України — Тичина залишився би добрим українським національним поетом. Він перейшов на службу московському окупантству дуже завчасу, коли партія ще того не вимагала. У його творах не видно було чоючого роздвоєння душі і жадного „компромісу з діволом“. Тичина боятися у бочках „радянського дьогтю“ і почувався там непогано. Нам нічого не відомо, як партія натискала на Тичину. Він і без натиску, сам як чутливий вітрячок, обертається за кожним подувом з Москви, славлячи Леніна, Сталіна, і Хрушчова.

А ось до його характеристики „чутливі людини“. Після другої світової війни одна галицька письменниця балакала з Тичиною телефоном, природно вживавчи української мови, Тичина відповів московською — „не

панімаю”.

Про всю глибину упадку Тичини як людини і поета свідчить його „поетичний” вираз: „Нашо нам власте (не влада! М. К.), дайте нам хліба!” Тим він відбирає від українського народу політичні аспірації, спихає Його, в угоду Москви, на рівень шульгарного малороса, що тільки думає про їжу. Очевидно Тичина не що інше, як природний органічний колаборант. Його твори, написані у службі Москви, розраховані на найнижчі елементи природи людини. Тичина дуже легко перешов до денного порядку над штучним голодом в Україні та „оспіував” винищенні власного народу з погляду Москви.

Наше завеліке „розуміння” підставових хиб деяких письменників ставить нас у трохи смішне становище, або може й трагічне. Ми навіть у вільних умовах не осмілоємося зробити правильні висновки. Одже, коли б не було „граничної ситуації”, то людина залишилась би людиною, і Тичина, і Хвильовий, і Микола Куліш були б нормальними письменниками. А так, перефразуючи відомий вираз тьоть Моті з „Мини Мазайло” Куліша, можемо вигнути: „Ах, зачем ви нам Тичину испортити?” — І не тільки Тичину, але Й є все „ренесанс”?

Тичині не буде з чим стати перед українським народом після упадку московського панування в Україні. Від поета ми вправі сподіватися індивідуальності, людянності і співчуття до покривденних. Того всього в Тичині нема.

Колись Пушкін оспіувував московських народовищів на Кавказі — тим себе знищив як великий поет (не формально). Тичина пішов ще далі і „оспіував” знищення власного народу, як москаль. Взагалі поводиться як літературний фельдфебель.

Влизька Москва напевне примушувала оспіувувати і прославляти її, але він написав:

Усміхнеться нам доля у лоб

Кулеметним намулом,

На потрощених ребрах

Кривавим кацапським борщем.

Ось остаточний баланс „реалітету” УССР і її „відродження” у московській неволі. Але Влизька чому-небудь на літературних висотах „розстріляного ренесансу”. Як нема також і Шкурупія. Нема і багатьох інших. Чому так-можуть пояснити тільки представники „нерозстріляного відродження”. Але вони волітимуть мовчачти. І так краще. А „піжний” і „камерний” Тичина якось підозрілово оспіував отою кулеметний намул та потрошенні ребра українського народу.

*

Микола Куліш — каже п. Лавриненко — показав у своїх творах банкротство комунізму взагалі і українського зокрема. Подивимось, чи так воно? Почуваючи однаке, що тут щось не те, п. Лавриненко знову покликався на авторитет еспанського філософа Ортеги і пише, що у добу кризи нещідомо чим є людська істота, і яка її правдива ідеологія. Партия атакувала М. Куліша (кого не атакувала? М. К.) спеціально за порушування драконового національного питання. Те „питання” показав Куліш у „Патетичній Сонаті”.

Іл'єса М. Куліша „Народний Малахій” поглибила розходження письменника з партією. Він двічі переробляв п'есу, але все таки не задоволив партію. Глядач сприймає той твір, як критику советської дійсності. М. Куліш у „Народному Малахієві” засуджує партію за те, що вона зрадила революцію. Яка ж вартість такої тези в літературі у сор. умовах, коли її проголошено без юзкого з'язку з дійсністю?

П'есу „Народний Малахій” зневірює велика заваулюваність подій, езопівська мова і туман натяків. Дійсність так затушовано, що її трудно відчути зі сторінок п'еси. Коли Малахій врешті осмілюється висловити якусь протисоветську думку, то вона звучить штучно, нереально, немов вичитана з советських книжок. Образ Малахія виглядає на провокацію з боку автора. Це спосіб виявляти антирадянців.

Пазитивні думки Малахія з українського національного погляду зараз перекреслено думками робітників, які цілком советські. Є у п'есі і вульгарні моменти статтевого характеру.

Тема п'еси „Міна Мазайло” дуже актуальна для тодішньої дійсності в УССР. Це-українізація. Скрипник широ хотів українізації і відносився до М. Куліша прихильно. Він знат, що без українізації вартість індустріялізації мінімальна.

Микола Куліш виявив у своїх творах подвійну бухгалтерію. Він балансував поміж московським великороджавним шовінізмом і українським відчуттям дійсності, але справу українізації власне висміяв. Ідейні суперечності п'еси викликали художні суперечності. Основний тип — Міна Мазайло — вийшов непереконливий, занадто схематичний, слухняний задумом автora і тому не життєвий і нетиповий. Він зовсім не подібний на справжнього міщанина. Український міщанин, як зрештою і кожний інший, мало цікавиться будькою літературною мовою. В житті і побуті він задовольняється жаргоном. Жадний міщанин не хоче так докладно опанувати літературну мову, як це показав Куліш на своєму Міні.

У тій п'есі виявлено слабості автора як людини і письменника. Куліш пішов по лінії найменшого спротиву, і вдариє по тому середовищу, яке було зонім не-цікаве для Москви. Сама Москва вважала міщанина елементом ворожим революції. Тому міщанина було безпечно атакувати. Загроза для українізації йшла не з боку українського міщанина, а з боку Москви, але Куліш того не осмілився сказати.

Найбільш складна і заплутана справа з „Патетичною Сонатою”. Куліш у тій п'есі дуже заплутався і не зійшов виходу із становища, яке сам створив.

„Патетичну Сонату” на еміграції безпідставно перевхвалили і надали їй такого значення, якого вона ніколи не мала і не могла мати. Фальшивість та переальгість ситуації дуже очевидна. Так, наприклад, Куліш підкресливо говорить про білій московський імперіалізм, який Україні вже не загрожує, але навіть не натякає на червоний советський імперіалізм. А коли Й говорить про нього, то в дусі московських пропагандистів, як про „допомогу українському народові”. Куліш не має наміру представити в п'есі визвольної боротьби українського народу. Його тенденції інші, більш склонні до фаши-

тівських або гетьманських. В результаті твір не можуть сприймати ані свідомі українці, ані комуністи. До того ж п'есу на еміграції зцензуровано і усунено з неї деякі характерні елементи. Виключено, наприклад, велику сцену большевицького мітінгу. При цензуруті п'еси на еміграції навіть не грава роль „українська рація”, бо такої в п'есі не було, і цензура „української рації” туди не додала. Таку „рацію” Куліш при написанні зовсім не мав на увазі.

У „Патетичній Сонаті” Марину засуджено за її позитивні українські думки і сфальшовано українську дійсність. І сюжет, і зав'язка фальшиві: Марина поєднується з москалем-білогвардієцем для боротьби за українську справу. Кому може подобатися така політична фата-моргана? Порівняння большевицьких персонажів з українськими не йде на користь українським. Порівняння п'еси з „Фаустом” зроблено „по блату”.

*

Представники „перозстріляного відродження” і ті, хто до них пристав вже на еміграції, зависнули в по-

рожнечі. Концепція УНР їм не підходить. Отже, що залишається — соціалізм західнього зразка, націонал-комунізм, ревізіонізм, чи що?

Типовим прикладом розпуття бувшої підсоветської людини є Мар'яна Докії Гуменіко з її роману „Хрестатий Яр”. Мар'яна і фінімському Кінсі, і на еміграції не знайшла собі місця, не мала вона його і в советській системі. „Правда” советської системи збанкрутувала в обличчі дійсності, а нової вони не знайшла. В результаті Мар'яна психічно розчахнулася між сходом і заходом, та не може сама знайти місця ані там, ані тут.

Зрештою у „перозстріляного відродження” вже тепер помітно психічне розладовання (беруть своє роки-біологічна розрядка) та відхід від громадських справ, втеча в приват.

Ця група людей спочатку занялася вишукуванням стипендій, а потім проблемами влаштування на державні посади. А ті „посади” в США виключають політичну діяльність. І так „дерзання” буде вигнано американським добробутом, як комунізм Маяковського відомою „канарейкою в клетці”.

В ЮВІЛЕЙНИЙ МАЗЕПИНСЬКИЙ РІК

Зі звернення Голови ВО УНРади до українців на Батьківщині

Цього року українське громадянство, що перебуває в різних країнах світу, відзначає 250-ліття нещасливого для України Полтавського бою та смерті великого українського патріота і державного мужа, гетьмана Івана Мазепи. У нас на Батьківщині, в Україні, як казав Тарас Шевченко, „на нашій, не своїй землі” — українці не тільки не можуть віддати належної пошанні гетьманові Мазепі, але мусять ще й зносити сфальшовані й зогиджені офіційною московською пропагандою інії „історичні дані” про цього великого українця. Продовжуючи ганебну традицію російського царизму, советська Москва також називає гетьмана Мазепу „зрадником”, „запроданцем інтервентів” та речником „реакційної козацької старшини”, що дбала, мовляв, не про Україну й народні маси, а про свої власні маєтності.

За часів свого гетьманування Іван Мазепа дбав не тільки про розвиток тодішньої провідної української верстись — козацької старшини, — але також про добробут всього українського народу, про його освіту, про розвиток мистецтва, опікувався українською православною Церквою тощо. Але його зусилля в діяльності піднесення господарського й культурного добробуту України зводилися напівць заходами Москви, що вже тоді розпаншилася в Україні й нещадно її під кожним оглядом визискувала. Тому мусів гетьман Мазепа всю свою увагу звернути на справу національно-державного визволення з під горезвісної опіки підступного північного сусіда, що називає себе тепер „старшим братом”.

Чи ж може бути „зрадником” той, хто підносить прапор боротьби за визволення свого народу з під чужинецького ярма? І чи можна назвати „запроданцем ін-

тервентів” того, хто складає союз з чужинцями, щоб спільними силами побороти ворога, що поневолює Батьківщину? Бож всякі спроби московсько-советської пропаганди уtotожнення шведів, союзників і гетьмана Мазепи, з Гітлером — це знову ж таки фальшивання й спонтворювання історії: Швеція не мала тоді жодних зазіхань на територію України й визнала її окремою, незалежною державою на чолі з гетьманом Мазепою. Гітлерівська ж Німеччина хотіла обернути Україну в свою колонію й поставила в ній до влади свого сатрапа, Еріха Коха, який з найбільшою люттю перед тим слідував власні українські патріотів.

Що ж до того, що Мазепа й вірна йому козацька старшина посідали маєтності, то треба усвідомити собі, що в тій добі велика земельна власність була загальним явищем серед усіх народів, не виключаючи, звичайно, й Московщини часів царя Петра. Але в своїй українській державі українським народним масам жилося куди вільніше й заможніше, ніж під ярмом російських царів. Після кривавого зруйнування Меньшиковим столицею Мазепи — Батурину, та після поразки шведсько-українського війська під Полтавою, цар Петро пороздавав величезні земельні маєтності в Україні всім отим Меньшиковим, Голіциним, Толстим і іншим, на яких мусіли проливати свій піт вільні перед тим українські козаки й селяни, що їх остаточно закріпостила цариця Катерина.

Полтавський бій — це зловісна для України подія. Бо від того часу Москві вдалося таки приборкати Україну й обернути її на свою провінцію. Але дух Мазепи й Мазепинців, дух Мазепинства жив продовж сто-

літів серед українського народу.

Після поразки під Полтавою Україна переживала тяжке лихоліття і не мала сил здобутися на поношну боротьбу. Але на чужині, в еміграції, Мазепинці під проводом обраного на гетьмана по смерті Мазепи Пилипа Орлика, ще довгі десятиліття продовжували українську визвольну акцію й викривали перед світом імперіалістичне обличчя московських загарбників. І коли в XIX столітті в Україні постав рух національного відродження, царська Росія охрестила той рух Мазепинством і переслідувала Мазепинців, стверджуючи тим самим невмирущість ідеї гетьмана Мазепи.

Історія повторюється! Коли советська Москва підступно напала в 1917 р. на Українську Народну Республіку, вона охрестила Петлюрівством новітній український національно-визвольний рух, а Петлюрівцям тих, що боролися за вільну й незалежну Україну.

Історія й далі повторюється: коли після трилітньої

Під такою назвою уміщено в Паризькому часописі „Казак” ч. 51 за серпень ц. р. вірш С. Савицького, що закінчується словами:

„Дружню руку простягає
Козача Держава
Своїй сестрі Україні. —
Вічна їм слава!

До цього короткого вірша зроблено кілька виносків-приміток. 2-га з них є така:

„На Січ приїздив з Дону, збиряючись підняти проти московської влади, збройне повстання, Отаман Булавин. Він умовляв запорозький кіш подати йому поміч і виступити проти московського війська, поки більшість його на війні з шведами. Гордієнко (кошовий) не згодився вести запорожців на Дін на поміч Булавину, щоб не лишати Запорожжя необороненим від татар та російського війська, яке стояло поруч Січі в Кам'яному Затоні й Новогородську.

(В 1708 р. донські козаки самі повстали проти Москви під проводом отамана К. Булавина — С. С.).

У приборканні повстання Булавина, Мазепа, з наказу царя Петра, взяв найжевівшу участь і через те треба гадати, що року 1708 наївть, за кілька місяців до поєднання з Карлом, між ним та Гордієнком ще не було нічого спільного, та й сам Мазепа наївдя чи має тоді на думці переходити на бік Карла, бо трудно зрозуміти, щоб намисливши таке діло він, ГАМУЮЧИ ПОВСТАННЯ ДОНЦІВ, КОПАВ САБІ ЯМУ.”

А. Кащенко: з „Кость Гордієнко”

*

„Здушення Булавинського повстання було жорстоке. Князь Довгорукий „з регулярними

війни советської Москви в кінці 1920 р. вдалося таки окупувати територію незалежної Української Народної Республіки, — на чужину, в еміграцію, як колись Мазепа Й Орлик, пішов Головний Отаман Симон Петлюра з урядом і рештками військ, щоб тут, у вільному світі, продовжувати українську визвольну акцію. Тепер це завдання лежить на Президентові УНР в екзилі, на Українській Національній Раді та на Виконавчому Органові, від імені якого я до вас говорю. І я можу запевнити вас, українські громадянини і громадянки на Батьківщині, що по яких би етапах не йшла іще в майбутньому світова політика, українці у вільному світі, а зокрема Державний Центр Українського Народного Республікі в екзилі, виконають свій обов’язок перед Україною: ГОЛОСИТИ СВІТОВІ ПРО НЕПОХІТНЕ ПРАГНЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ВІДНОВИТИ СВОЮ НЕЗАЛЕЖНУ, СОБОРНУ І НАРОДОПРАВНУ ДЕРЖАВУ І ВИКРИВАТИ СПРАВЖНЄ ОБЛИЧЧЯ ІМПЕРІЯЛІСТИЧНОЇ МОСКВИ.

(Бюл. Укр. Інф. Бюро ч. 11/18 за 1959 р.)

«Заклик до згоди»

салдатами, слодбідськими служилими козаками, калмиками і полками гетьмана Мазепи ходили по Дону, палили, різали й вішали козаків, спускаючи по Дону плоти з повішеними. Від 7 до 10 тисяч козаків було знищено в порядку репресійним, не рапуючи загинувших в боях”.

Сватіков: з „Росія і Дон”, ст. 146.

*

„В 1709 р. донські козаки помстилися над гетьманом Мазепою: приїднавшись до російського війська, розгромили його під Полтавою. На жаль, ще й тепер є деякі українські політичні провідники, які не хочуть визнавати Козачої Держави і ведуть Україну до другої Полтавської трагедії, хоч у іншому вигляді — С. С.”.

Все це, скажемо ми, може є й на місці з огляду на ювілейний Мазепинський рік. Маємо на увазі оту „помсту донських козаків над гетьманом Мазепою”. На жаль, мусимо сведчити ще й іншу „помсту”, що має не так давній ювілей. У 1919 р. було щось подібне. Знаємо, хоча б з того таки „Казака”, що Козаки були змушені первісною Антантою піддатися під зверхнє командування Денікіна, творячи головну силу його армії. Але Козаки певно знають також, що та всесильна тоді Антанта не менше тиснула й на українській уряд, який проте, хоч і як було тяжко, не піддався, не піддавшись на такі з її боку конкретні санкції, як висадка десанту в Одесі тощо. Укр. армія той десант скинула в море (що, на нашу думку, могла б зробити й Козача армія), а сама, відрізана від усього світу, позбавлена найнеобхіднішого і будьякого від будьального співчуття, мусіла крівавитися в боротьбі за незалежність своєї батьківщини на трьох фронтах, в тому й проти російської т. зв. Добровольчої армії, що її основу й головну силу творили Козаки.

Вірімо, що це не була „помста”, а трагедія.

Перша панахида Богданівців по гетьмані Ів. Мазепі

(зі спогадів Богданівця)

Богданівський полк, що утворився революційним шляхом вояками-українцями в травні м-ці 1917 р. в Києві, як опора українського національного руху, та який мав дати Центральній Раді більш певності у проведенні національних та соціальних реформ на Україні, не зміг залишитися в Києві в її розпорядженні, а примушений був ворогами України вийти на південно-західні фронти рос. армії. Простояли Богданівці на передових позиціях до половини жовтня, після чого було відведене в резерв на відпочинок до с. Росошинець коло Півдволочиська. Отож в цьому селі, з нагоди річниці смерті гетьмана Мазепи, що минула 2 вересня, рішили Богданівці відправити панахиду і помолитися за душу Великого Гетьмана, якому більш як 200 років російська церква щороку в першу неділю Великого посту проголошувала анатему та проклинала Його ім'я. Хоч християнська мораль і наука вимагає прощати й любити нашіть своїх ворогів, то проте російська церква за наказом царя відступила від цієї християнської засади і Гетьманіві вона не пронала, як найближшому ворогові Москви, називаючи Його бого — і віровідступником. І це примушували робити російський уряд і церква виродовиж 200 років також і в українських церквах, нашіть церквах, побудованих самим гетьманом Мазепою, отим „бого отступником“.

Не судилося Мазепі здійснити свій задум — повернути українському народові волю й незалежність, якою він користувався до Переяславської угоди. Після поразки під Полтавою мусів він залишити Україну і повернути чужині. Але своїм чином налякав Петра I, бо став на непрershodkі московському імперіалізму. Не маючи змоги дістати Гетьмана до своїх рук розлючені Петро наказав зробити онудало і четвертувати Його, а церквам наказав, як сказано, щороку в першу неділю Великого посту ім'я Мазепи викликати і проголошувати анатему, цим московське самодержавство не лише хотіло покарати гетьмана Мазепу, але й застрашити Його прихильників і послідовників, які б відважились здійснювати Його задум — самостійність України. І не лише для московського само-

державства було страшне ім'я гетьмана Мазепи, страшне воно є й сьогодні для кремлівських можновладців, що, натрапивши на сильний опір українського народу, так само як і царат наказують називати гетьмана Мазепу „зрадником“, а українських патріотів — „мазепинцями“, тобто також зрадниками.

І ось цьому Гетьманові, великому українському патріоті, що перший своїм чином показав нам єдину вірний шлях до вільної, незалежної української держави, ми, Богданівці й рішили відправити першу панахиду.

Жовтень. Густі, сірі осінні хмарні заволокли все небо і нависли низько над землею, ніби пригъдаючись, що сталося і що діється на землі. Дрібні краєльки дощу піні слізозипадають на землю. На полі, за селом Росоховатець виникувався Богданівський полк. Біля анталю готовий до відправи наш полковий священик о. Микола Маринич, а за ним церковний хор. Урочиста тиша... Наперед виступив к-р Богданівського полку іпопл. Канкан і в короткій промові розповів або пригадав про життя й чин Великого Гетьмана, та закликав Богданівців бути вірними оборонцями України. Засвітили свічки. Запахло ладаном. Серед глибокої тиші пан-отець виголошувє слова молитви за душу покійного Гетьмана Івана, Голосно лунає спів церковного хору. Всі циро моляться, а коли о. Микола проголосив Вінницю — полк як один чоловік став на коліна, склонив голови, і не одна гаряча слізоза впала тоді з очей під час цієї гарячої молитви за Великого Гетьмана, за якого не смів офіційно молитися український народ більше як 200 років. І кожний Богданівець, в душі своїй склав присягу: бути вірним спіном українського народу і виконати задум і чин гетьмана Мазепи, — вибороти вільну, незалежну українську державу.

Під сильним враженням тієї першої панахиди, що не стерлося ось і впродовж більше 40 років, розходилися тодішні Богданівці з твердим рішенням довершити те, що не пощастило доконати гетьманові Іванові Мазепі.

16 лютого 1959 р.

Детройт.

Що писала «Свобода» 6 літ назад?

(з нагоди 20-тих роковин початку 2 Світ. війни)

СОБОРНА НЕВОЛЯ

18-го вересня — це сумні роковини вмаршу советських військ на територію Західної України, передбаченого ф пакті Рібентропа-Молотова з 24 серпня 1939. року. Цей пакт, що забезпечував німцям не тільки невтралітість СССР у конфлікті з Польщею, а й активну поміч при ліквідації залишків польського спротиву,

став безпосереднім поштовхом до вмаршу піменецьких військ на терен Польщі і започаткування таким чином другої світової війни. Совети ж вмаршували на західно-українські й західно-блоруські землі під покришкою охорони українського й білоруського народів у Польщі, де вже не стало державного апарату. Таким чином в рівно три тижні після початку останньої світо

вої війни війшли до Львова Лічаківською рогачкою від сторони Вішник перші советські частини, що розброяли і взяли в полон польську залогу міста, що оборонялась перед німцями (всі польські старшини, взяті тоді в полон, були згодом вистріляні в Катині). Демаркаційна лінія, встановлена між російськими большевиками й німецькими гітлерівцями на річках Сян і Буг, відавала більшість західно-українських земель, бо лише за війнятком Холмщини, Заславського і Лемківщини, Софієвського. Розпочався 20-ти місячний період першої советської окупації Західної України, закінчений наступом німецьких військ у червні 1941 року. Однак німецьке панування в Україні було вже тільки епізодом, що тривав до літа 1944 року: від погрому і капітуляції німецьких армій під Сталінградом (31 січня 1943) німецькі армії котились вже нестрижено на захід, і в серпні 1944 советські війська вступили зону до Львова — цим разом по пішій день.

Було чимало українців, які раділи тому 14 років: „здійснилася — мовляв — українська соборість“. Насправді здійснилась соборна неволя. Історія дала українцям показовий науковий приклад, що догма соборності є догмою тільки в поєднанні з програмою суверенності. Поза тим для нації бувас інколи меніннім злом — бути поділеною між різною займаніцією, якщо в одній з них є менший гнет, як в іншій. Нема сумніву, що в Польщі, при всій безглуздій польській національній і соціальній політиці, українці мали те менше лиху, що 1) їх фізично не винищувано так, як в Советах і 2) воїни мали змогу таки — бодай в обмеженнях межах — плекати рідну культуру й бодай теоретично розвивати свою політичну думку.

20-ти місячний період першої советської окупації позначився небувалим до того часу і невідомим навіть за часів перемаршу через Галичину татар з-перед 700 років терором. За той кільканадцяти місячний період большевики вивезли й винищили величезну більшість інтелігентського й селянського національно-політичного ак-

тиву, який свідомо залишився на рідній землі, частинно сподіваючись, що „большевики змінілися“ і можна буде співпрацювати з ними на базі лояльного договорення, частинно з принципу, щоб не залишати на призволяюще народній масі. Правда, це ще був надто короткий час, щоб воїни могли були перевести в життя те, що плянували і здійснили вже за другої окупації, напр., знищення патріотичної греко-католицької Церкви і спаверизування селян заведенням колгоспів. Але спустошення, що його зробили за тих 20 місяців большевики, було велетенське — фізичне і матеріальне. Але рівночасно це причинилося до сцілення народу в духовій ділянці на антисоветській платформі й до остаточного зліквидування так званого радиофельства, що — після процесу Спілки Визволення України й самогубства Скрипника й Хвильового — покутувало в Галичині ще в особах недобітків колишнього московофільського табору. І тільки розперезність та ненаситність німецьких „берменшів“ влегшила большевикам доступ до західно-українських міст і сел, що їх воїни, зрештою, так само вважали тільки предметом експлуатації і завершенням старопарцької імперіялістичної програми „собірання русеских земель“.

Як за часів ославленої німецько-советської „демаркаційної лінії“, так і тепер існує між Україною і вільним світом Заходу залізна завіса. Тоді, у вересні 1939 року, наступ советських військ на Західну Україну спричинив в 20 сторічі нову велику хвилю української еміграції, що розташувалася була здебільша в корінній Польщі, частинно в Німеччині. Воїна леліяла надій на розбиття Росії в другій світовій війні і поворот на визволені рідні землі. Нині українська еміграція бачить неминучість нового світового зудару і певна, що в ньому розвалиться ця ділковина, що має офіційну назву СССР. Проблема у часі: як довго ще Совети матимуть змогу спотворювати все життя народу і викривляти його душу?

(„Свобода“ ч. 103 за 18 IX. 1953)

I ДИКАНЬСЬКИЙ

Полтавське

(спогад)

У Києві Влада Українська, а в Полтаві майже безвладя і безладдя. Зграйка москалів та інших зайд, а також своїх покідків на якісь тиждень встановила советську владу, яку розгінів, відірвавши на час з Києва, курінь полку імені Богдана Хмельницького, втративши при цьому свого полковника Ластічченка. Пророкація московська душа в особі атлета-жіда Дунаневського підступно всадила кулю в серце в готелі „Європа“ кращому синові України, борцеві з червонюю небезпекою для людства. Похмуро провожав багатотисячний патріот полтавчан труну, китайкою вкриту. Зворушували слізами козаки, які вів за труною коня, трагично загиблого лицаря.

Трохи, було, Полтава прийняла своє обличчя. Телеграф та інші важливі установи охороняв Четвертий українізований полк.

— Що пропуск? — запитує вартовий на брамі.

— Батько, — відповідає, поспішаючи на працю, телеграфіст.

На телеграфі загальнє напруження злагіднює черговий старшина, вічливий до службовців і лагідний зі своїми козаками. Дозволяє говорити по прямому дроту своїм з Києвом, каледійцям з Ростовом. Пориваються й большевицькі агенти пов'язатися з Харковом, але їх геть проганяють.

З початком наступу на Україну московських військ. Четвертий полк почав руйнуватися, почалось дезертирство, грабіжництво, дисципліни не стало. П'яні солдати залишили вином коридори, приносячи відрами вино з погромлених погребів.

Молодь Полтави була занята довго очікуваним на-

роднім університетом з факультетами: історико-філологічним, фізико-математичним та політ-економічним.

Ось звичора, як гадюка, впovз на ст. Полтава-Киевська більшовицький панцерний потяг, що прибув на ст. Полтава-Південна з Харкова. За панцерником обережно повзли ешелони. До ранку Полтава була в руках чужаків з білими нарукавниками. Була неділя. Молодь беспечно гуляла по Олександрівській, Червоні хижаки, оточивши безборонних, обезбройли від гаманців, а потім по домах метнулися шукати зброї, грабуючи все, що сподобалось.

На другій колії Полтава-Киевська став ешелон класничих вагонів — штаб червоної гвардії з Мурав'євим на чолі. Ешелон цей за час недовгої стоянки так прімерз до колії широкими рурами туалетів, що й паротягом не можна було зрушити, як прийшлося утикати.

В тогочасній війні на колесах найважливішими були залізниця та зв'язок, тому за них зразу взялися більшовики. Залізничників вони, подекуди, прибрали до рук демагогічними мітінгами, безглаздими обіцянками та обдраконуванням награбованім. Довго бурчало населення на залізничників: „Це ті, що їх ковбасами годували!” Зв'язківці з самого початку дали рішучий опір. Працю телеграф та телефон припинили. Два тижні тривав страйк, як протест проти московських загарбників.

Щодня зв'язківці сходилися на мітінг і виносили ухвали — не урухомлювати електрозв'язок для чужої влади, і, нарешті, як компроміс, ухвалили, що будуть одноразово практикувати і для окупантів, і для своєї влади — Центральної Ради, якщо буде виведена варта з установ.

На таку постанову нарком почтіль Март'янов оточив телеграф червоногвардійцями з кулеметами і змусив зв'язок урухомити.

В штабіні вагоні на Полтаві-Киевській наказано було встановити апарат Морзе для зв'язку з Харковом та Москвою.

Чистеньку ст. Полтаву-Киевську почали запаскуджувати розбещені банди. Вороже, як завойовники, ставилися до цивільних. Впав і я в око якомусь, оперезаному кулеметною стрічкою, з наганом та гранатами на поясі, і затопів він мене в обличчя, прогерчавши: „Гайдамацька морда!”

Обидві залі двірця були виповнені голодними, безробітними робітниками тульських зброярських заводів. Ці банди були наявіть зі своїми власними мисливськими рушницями, з ножами за халівами. Іх приведено під гаслом Леніна: „По хліб на Україну!”

Губерніальним комісаром зв'язку Март'янов призначив вродливого, вайлуватого матроса Новохацького, якого я знаю ще з початкової школи. Політконтрольорами телеграфу Март'янов призначив матросів-латишів та порядну жінку-латишку.

Залізничники, очутившись, стали робити пасивний спротив: частково розбіглись по селях, решта руки опустила, — залізниця занепадала. Коли заступник команданта міста Беленкевич зібрав залізничників на мітінг і сказав, що коли через залізничників їм прийдеться відступати, то від залізничних споруд не буде залишено каменя на камені. Відчуваючи істеріку натиснутих з

Києва більшовиків, залізничники одночасно закричали: „Якщо хоч одного з нас пальцем доткнете, — відповімо загальним страйком, а якщо саважітесь руйнувати наше рідне добро, — будемо в спину вам стріляти!” — Беленкевичів утік.

Мій колега зі мною поділився: ота жінка-латишка, що була спершу політконтрольором телеграфу, а тепер комісаром бронепотягу, що прикривав Полтаву в напрямку з Києва, є з ним у „високій гречці”, а зокрема він має можливість навіть знищити панцерника. Пероксліну ж тоді моя цегла валається по станції, та й детонаторів не бракувало.

З Києва почали червоні вивозити, що могли. Червоногвардійці зодягнулися в сині, з жовтими шинуками, гвардійські мундіри, які декому до п'ят сігали.

Я теж надумав, що мені робити. Одного вечора з юнаком, який захопився моїм пляном, на Решитиліськім переїзді, на контрольному стояні, заздалегідь виготовленими шайбами, штучно ізоляю всі дроти, перервавши цим зв'язок на Миргород — Ромодан — Лубні — Київ. Від радіоного зворушення обнімаю з хlopцем, цілуємось як на Великій. Зробивши перший успіх, ідеямо зо три кілометри за місто, і я тоненькою мідною жилкою кабеля заземлю всі дроти на Зіньків-Гадяче-Ромен: на північ телеграфний зв'язок теж припинено.

Після безсонної ночі приймаю чергування по телеграфу з записом в контрольно-технічному журналі: „На Миргород — Ромодан — Лубні — Київ по всіх дротах обрив, на Зіньків — Гадячи — Ромен-земля”.

В направок Києва висилаю техніків Бойка та Мамона. На панцернику їх довезли до Обазівки, далі нема ходу. Повернувшись, вони записують в журналі: „До Обазівки лінія справна, десь на Миргород гайдамаки дроти порізали”.

В направок Зіньків-Гадяче-Ромен висилаю старого техніка Тарана з робітниками Ярошенком та Аксюговим шукати мною зроблене, незриме, штучне пошкодження. Щоб вони не втекли, їх супроводжують два кінні червоногвардійці. За Диканськими лісами їх затримала передова німецька стежка. Перелякані червоногвардійці погнали на Полтаву, забувши й рушниці на возі.

На панцерникові тривають медові ночі. Коханець латишки-комісара, перепоївші залогу панцерника, по-закидав затвори гармат, попсував кулемети, а сам утік.

Зраджена кия-комісар погнала панцерника на Обазівку і там наказала його спалити. Сама зі страху й сорому теж кудись втекла.

Приймаю останнє чергування. На здивування всіх, комісар Новохацький, діставши телеграфно наказа вивезти всю телеграфну апаратуру, сам, десь причепившись, поїхав на Харків і звідти дав телеграму, щоб всі політконтрольори вийшли негайно на Харків.

Ввечері несподівано з'являється п'яний Новохацький і безтурботно лягає спати на столі в технічній залі. Варти вже нема. Знаючи пароль по місту, відчайдушно йду і ріжу всі дроти на Харків, Кременчук та Лозову. Повертаючись чую вибух — то більшовики висадили в повітря водогонну вежу. Міст через Ворсклю запалено.

Сполоханий ранок у вікна зазирає. Протерши рукою

(Закінчення на 17-й сторінці)

Велика Страдниця

23 листопада 1959 року упокоїлася на вікі св. пам. **Ольга Петлюра**, вдова по Головному Отаманові Симонові Петлюрі. Покійна не дожила рівно одного місяця до своїх повних 74 років життя: народилася 23 грудня 1885-го року

Св. п. Ольга Петлюра

* 23. XII. 1885 — † 23. XI. 1959.

в м. Прилуках на Полтавщині. Під час свого перебування в Москві на студіях, Ольга Петлюрова, родж. Більська, познайомилася з С. Петлюрою, коли він туди переїхав з Петербургу і, на 23-му році свого життя, одружилася з ним в 1908 р. В Москві ж народилася і єдина донечка їхня Леся (Лариса). Ставши дружиною Симона Петлюри, Покійна була невтомною його співробітницею і супутницею у всіх бурхливих періодах його життя. Уже в Москві, де її чоловік редактував журнал „Украинская Жизнь”, обе вони були найактивнішими членами місцевої української колонії, потім у прифронтовій смугі на західному фронті кол. рос. армії за 1-ої

світ. війни, де їх застигла революція 1917 року, а далі — в бурхливих часах українського національного відродження в Києві і в наступних роках будівництва Української держави.

Після короткого перебування на еміграції в Польщі, а ще коротшого — в Чехословаччині, св. п. Ольга Петлюрова оселилася нарешті у Франції, де в Парижі мешкала вся родина. Тут, як відомо, Покійний судилося пережити і пе-терпіти найтяжчі удари долі, які тільки люди найсильнішої волі і найміцнішого гарту духа можуть, не заломившись, перенести мужчино і без нарикань. 25 травня 1926 р. трагічно загинув її чоловік, а в жовтні 1941 р., в час 2-ої світ. війни, померла у французьких Піренеях на тяжку недугу легенів одинока її вітхія і радість, єдина донька Леся, останній світливий промінь в її страдницькому житті. Такі тяжкі удари долі не могли, розуміється, не відбитися від'ємо на слабому і без того організмі Пані Ольги Петлюрової. Вже багато років тому була Вона інвалідом в повному розумінні. Уесь той довгий час, майже від самої смерті Головного Отамана і до останніх хвилин її життя опікувався Нею один з найближчих співробітників Симона Петлюри, генерал Олександер Удовиченко, уважаючи це своїм гоноровим обов'язком. У Генерала, що мав недороге мешкання в Парижі, Пані Отаманова й проживала, війздаючи на літо на провінцію, іноді до пані Елизавети Прокопович, як то було прим. і минулого літа.

Матеріально допомагали Покійній в першу чергу ЗУАДК, як також і українське громадянство, надсилаючи свої пожертви через Центральний Комітет Симона Петлюри в Нью-Йорку, або її окремо слали свої пожертви поодинокі добродії-жертводавці.

Поховали Пані Ольгу Петлюру в п'ятницю 27 листопада 1959 року на місці вічного спочинку, який Покійна заздалегіть собі приготувала ще за довго до своєї смерті: у спільній могилі із своїм Великим Чоловіком і коханою Донечкою на цвинтарі Монпарнас в Парижі.

У неділю 29 листопада по всіх православних церквах Америки були відслужені панахиди за спокій душі Померлої. На урочистій панахиді в Нью-Йорку, що її відправив настоятель Кatedri св. Володимира о. протопресвітер Лев Весоловський в сослуженні протодиякона о. Михаїла Ольхового, серед вірних, що прийшли віддати останню пошану Великій Українській Страдниці, виповнивши просторий храм, був Президент УНР д-р Ст. Витвицький з Дружиною, кол. член Уряду і УЦРади. Хор в повному складі велично співав, під орудою проф. В. Завітневича, панахиду в укладі Стеценка.

На честь Президента УНР

Після довших приготувань, відбулася у Нью Йорку у суботу 7 листопада ц. р. в вечірніх годинах імпреза на честь Президента УНР, д-ра Степана ВІТВИЦЬКОГО з нагоди 75-ліття Його народин та 50-х роковин Його політичної і громадської діяльності.

Президент УНР Д-р Степан Витвицький

Округло 400 осіб, переважно кол. учасників визвольних змагань, військових і цивільних, що прибули навіть з дальших околиць і міст — Трентону, Філаделфії, Нью Гейвен, Бостону, — виповнили велику зали Укр. Народного Дому. Імпрезу влаштував покликаний для цього Ювілейний Комітет на чолі з дром М. Шахновичем. Він і привітав Президента та Його Дружину на дверях залі. Президент з дружиною прибув за гонорової асисти генерала О. Загродського і, під окули „Слава”, пройшов зі своїм почотом до Почесного столу, що був призначений для членів Почесного Ювілейного Комітету, який складався з кількох десятків найвидатніших громадян. Тут вітав Прези-

дента УНР від імені голови УНРади Ів. Багрянго, голови ВО УНРади М. Лівицького та від Представництва ДЦ УНР в США його голова, др. Е. Приходько. Довідів про життя й діяльність Ювілята виголосив др. М. Шахнович, після чого привіяні проспівали „ЦЕ НЕ ВМЕРЛА УКРАЇНА“. Ім'єюю, дуже вміло, провадив др. Р. Криштальський, що був одночасно теж членом Комітету. Він же започаткував довгий ряд усних привійтів, з якими виступали: ген. О. Загродський, що був у своїй уніформі з 1920 р. і вітав Президента від імені вояцтва УНР, отаман Никифор Гірняк від Братства УСС-ів, що підніс Ювілятові відзнаку і грамоту почесного члена Братства. Від заприязнених народів вітали Президента др. Гольдман від Грузинів і п. Мерляк від Білорусін. Протопресвітер о. Лев Весоловський, настоятель православної Катедри св. Володимира в Нью-Йорку прочитав молитву, а проф. Ів. Паливода, кол. член Уряду УНР, привітавши Ювілята від імені Об'єднання Товариств Прихильників УНР, закликав присутніх випити за здоров'я Ювілята, побажавши Йому Многих Літ, що з великим піднесенням і відснівали всі присутні. На цьому офіційна частина імпрези була закінчена і почався бенкет.

Під час банкету, др. Р. Криштальський, як тостмайстер, прочитав піску писемніх привітань: від пані Марії Лівицької, вдови по по-кійному Президентові УНР, яка з огляду на недугу не могла особисто прибути як член Почесного Ювілейного Комітету, від Владик — Архиєпископа Івана Бучка, Архиєпископа Мстислава, голови Євангельського Об'єднання Північної Америки Пастора Володимира Боровського, д-ра о. митрата Володимира Левицького і інших багатьох осіб, між ними генералів К. Смовського, М. Крати, О. Вишнівського, М. Садовського, майора Гр. Маслівця і інших. З усними привітаннями виступали пп. лж. Василь Діберт від Президії УНРади, проф. Д. Горняткевич від УВАН, др. Р. Осінчук від НТШ, ред. Василь Мудрий від УКК, др. Я. Падох від УНСоюзу, А. Батюк від Укр. Робітничого Союзу і від ДУКЦА, Євген Стахів від ОУНз, др. Ярослав Білинський від гол. Управи ОДУМ, ред. Роман Купчинський від СУЖА, ред. Іван Кедрин-Рудницький від в-ва „Червона Калина“ і останнім — др. Ст. Ріпецький, що підніс Президентові великий пожовкливий лист з надрукованим на ньому ІУ УНІВЕРСАЛОМ Української Центральної Ради, що переховувався з тих величніх часів творення української державності, співтворцем якої був Високий Ювілят.

Промови й привітання чергувалися з мистецькими виступами солістів: Ганни Шерсій,

Ізабели Орловської-Фоменко, Юрія Федоріва. Їм акомпаніювали проф. Штернберг і проф. Фоменко.

З довшою промовою виступив Ювілят, дякуючи сердечно Пані Ользі Петлюровій, вдові по Головному Отаманові і Пані Марії Лівицькій, вдові по Президентові УНР за їх привітання та іцирі побажання і приявним за участь у цьому святі на його честь, за привіти і квіти, що їх йому і його Дружині піднесли пластунки нью-йоркської станиці.

Перебіг імпрези був фільмований за близької участі і нагляду п. Віктора Кулія, члена

Ювілейного Комітету і репрезентанта в ньому укр. демократичної молоді.

Усі виступи солістів захоплювали слухачів, що вголос і оплесками дякували виконавцям, але виступ останньої солістки викликав справжній ентузіазм у присягних. Це був соловий виступ маленької Марії Витвицької — внучки Президента, що, одягнена в український одяг, відтанцювала перед своїм Дідусям на його честь народний танок, глибоко зворушивши всіх присутніх таким оригінальним виявом своєї пошани до свого Дідуся, що мав цього вечора таке велике свято.

Михайло КУЧЕР.

Що і як даліше?

Доповідь інж. О. Бойдуника, члена Проводу Українських Націоналістів у зв'язку з дійсністю в Україні, ситуацією на міжнародному форумі, і нашим внутрішнім станом 18 жовтня 1959 р. у Нью Йорку.

Українську визвольну спрану можна розглядати в залежності від того стану, який існує на рідній землі, та з огляду на міжнародне становище.

Наша визвольна політика залежатиме від того, чи: 1. буде війна, і український народ осягне свою політичну незалежність в часідок воєнних дій, і 2. війни не буде.

Коли війни не буде, тоді виникають дві інші можливості розвитку подій в УССР і методів нашої праці за кордоном. В УССР може виникнути революція, або український народ визволиться ще третім способом, еволюційним.

Останні два названі способи визволення українського народу викличуть зовсім інші методи визвольної боротьби за кордоном. Докладчик не вірить у хуткий та неминучий вибух війни, яка принесе політичне визволення українському народові, тому для української політичної еміграції залишається інший шлях і метод. Цей другий шлях, очевидно як і перший (війна) — кріє собі низку неперебачених і передбачених труднощів та небезпек. Еволюційне визволення українського народу накладе на укр. політичну еміграцію великого маштабу працю, не розраховану на близький і виразний ефект.

Коли на місці Сталіна в ССР з'явився Хрушчов, то ця зміна диктаторів дуже мало вплинула на зміну становища українського народу в советській системі. Ми можемо сказати, що дещо злагоднів терор в УССР, але залишається в силі і діє старий советсько-московський намір знищення українського народу, залишається й досі намір Москви політично-біологічно знищити український народ.

Ми маємо відзначити, що біологічна сила укр. народу в системі ССР зменшується, до чого наїйті призналася советська статистика. Москва вивозить українську молодь поза межі УССР на цілінні землі, де та молодь де-націоналізується, дружиться з чужинцями і перестає існувати як свідома українська маса. Натомість Москва на-

силає в УССР зграї чужинців, спеціально москалів, які займають, як панівна нація, кращі і керівні становища. Цей елемент підставово ворожий українській національній культурі і укр. визвольній справі поготів. Цей же московський елемент — нова червона совєтська буржуазія і бюрократія — відіграє знову гальмуючу і небезпечну роль в Україні при будучому конфлікті та боротьбі за національне визволення українського народу.

Становище в УССР тепер нагадує найтіжчі часи царської реакції в Україні перед революцією. Москва одверто провадить — маскування дуже невдале — цинічне обмосковлення УССР, впроваджуючи в українських школах московську мову замість української, як викладової, і закриває все те „висловленням волі батьків“.

В Україні тепер фактично нема місця для українців, а навіть советське гасло — українська культура соціалістична змістом, але національна формою — належить до минулого. Москва за панування Хрушчова виступає навіть проти форми (української) при націоналістично-му (комуністичному) змісті, Українська мова починає зникати з побуту, і її заступає московська, або її жаргон. Так було і за царів.

Відома „відліга“, про яку писано з ентузіазмом за кордоном в деяких українських середовищах, не зміни-

(Закінчення з 14-ї сторінки)
школо, бачу кінну стежу. Шарпаю Новохацького: „Вставай, Петре, наши прийшли!“

— „Добре, що наши..., бурмоче Новохацький, перевертаючись на другий бік.

Діджавшись зміни, спішу усунути зроблені мною пошкодження. На Куракінській зустрічаю колону Богданівців. Від зворушення-втомі не почував. Повертаюсь до міста. Зі станції Свінківка з гармат обстрілюють Полтаву. На телеграфі мене в обійми хапають. На варті, я здійснена мрія, стоїть козак з відростаючим оселдем...

Відпочивши, заповнюю бланк присяги Центральній Раді: „Я козак вільний, чесний, нічим не заплямований... аж до останньої краплі крові..“

ла на краще становища в УССР. Вона навіть у московській редакції вже давно минуле, і заіснувала не на „вимоги українського народу” (як про це запевняють панове з УГВР, М. К.), але з вої, і тільки з волі Москви. „Воля” українського народу тут місце не мала.

(Ані Тичина, ані Кіриченко, ані Паламарчук жадної „відлиги” не хотіли й не хочуть. Ті панове ніколи не осміляться упімнутися за права українського народу, бо їхнє становище московських Гавляйтєрів в УССР та ментальність червоних малоросів їм в тому не допомагає, а пешкохдає, М. К.).

Ми можемо навіть сказати, що „відлига” (як і українізація за Скрипника) матиме і має для українців в УССР тільки негативне значення. Це — старий і випробуваний спосіб викликати на поверхню більш свідомий елемент, який не погоджується із колоніальним станом України, щоб його знищити.

Так само слід розглядати і відомі „регабілітацій” процеси в УССР. I вони не з'явилися як „вияв волі українського народу”, бо — додамо від себе, — український народ такої „регабілітації” письменників, здебільшого комуністів, які загинули в середній системі з волі системи як її жертви, зараз не потребує. „Регабілітація” українських письменників в УССР це зло прикривана комедія, яку грає московська комуністична партія.*)

Українська політична еміграція має бути приготована до того, що на заході в міжнародній політиці на довший час переможе „співіснування”. Тому еміграція мусить собі відмежуто відповісти на питання, які наслідки для українського народу принесе такий стан?

Ми свідомі того, що не можемо собі робити політичного капітулу з терпіння українського народу в советській колоніальній системі. Ми не можемо сподіватися отримати співчуття західного світу до визвольних змагань українського народу, куплене ціною тяжких жертв.

„Відлига” не сталася „з волі” українського народу, так само і співіснування незалежне від українців ані в УССР, ані на еміграції, і не під впливом українців в СССР Москва пішла на співіснування. Також ми нічого позитивного не отримаємо від т. зв. „культурного обміну”.

Однаке є інші можливості, які ми мусимо приняти на увагу, а власне негативні наслідки співіснування. Енергія, яку Москва досі витрачала на „холодну війну”, може бути повернена проти поневолених народів, щобні їх ще більше пригнобити.

Нам відомо, що „відлига” навіть на внутрішньому фронті фактично обернулося в нове біологічне нищення

*) Зрештою українцям на чужині відомо, що большевики зробили, наприклад, із „регабілітованим” Олесем. Це знищання і насмішка над нашим національним поетом, який був протикомуністичний. Ось яка загадка знаходиться в журналі „Жовтень” за березень 1959 р. Львів: „З великими зацікавленням знайомилися читачі журналу з близкучим поетичним памфлетом-п'єсою О. Олеся „Вилітали орли”, іниціальною сатирою на український буржуазний націоналізм, крикливу націоналістичну еміграцію”. І що ж нам з такої „регабілітації”? М. К.

українського народу. Москва позвільнявала з тaborів півночі якусь кількість б. вояків УПА, дівізійників та націоналістів. Вони природно повернули у рідині сторони, в Західної Україні. Роботи там не могли знайти, тому стали тягарем для своїх родин. Очевидно вони шукали контакту з тими українцями, які ще залишились в Зах. Україні. Москва пізніше виарештувала всіх тих українців, які мали контакт з поворотнями, а самі бувши в'язні, тому що не могли знайти жадної праці вдома, „добровільно” повернули на Сибір.

Докладчик поділив західні вільні країни на табір „непередрішення”, який не має наміру підтримати політичну еміграції (спеціально українську) поневолених Москвою народів, і не хоче виявити свого наміру до будучої долі СССР після упадку большевицького режиму, а все залишає „виявленню волі поневолених народів” — себі, чи захотять вони існувати разом з Москвою в новій „демократичній” системі, чи політично усамостійниться.

Другий табір, до якого належать менші, невпливові на міжнародному форумі країн — докладчик назвав споміж них тільки Італію — хочуть поділу СССР на національні держави.

Такий розподіл у політиці західніх держав вплинув і на формування української визвольної політики на еміграції. Один табір взяв собі політику „непередрішення”, а другий став на протилежному становищі.

До тaborу „непередрішення” інж. Бойдуник зарахував УНРаду і взагалі демократичний сектор української політичної еміграції.

Недавня візита Хрущова до США потрапила хоч трохи емоційно об'єднати українську масу та скерувати її реакцію в одному напрямку, і розхитувати такий настрій зовсім не варто. Закиди „непередрішення” такі старі, такі неспільні, такі непотрібні і такі, рівно ж, неоригінальні, що сперечатися з ними нема жадного бажання. Ідея УНР вони не пошкодять, а таборам, які тимчасово користуються, — вони нічого не поможуть. Хто на еміграції хоч трохи політично грамотний — ніколи не повірить, що теперішні дії УНР і всі, хто коло тієї ідеї об'єднався, хоч у найменшій мірі спроможні відмовитися від найсвітлішого моменту модерної української історії — державного акту про незалежність, і стануть на якийсь інший шлях! Користуватися закидами „непередрішенства” власне середовищем докладчика, п. інж. Бойдунника, вже зовсім не випадає. Є ж бо в середовищі докладчика люди, які завзято пропагують ідею теперішньої колоніальної неволі в Україні — советсько-московської УССР — як „реалітет”. А ця „ідея” — і сменовеховство, і непередрішення разом. Ми вже помінемо час поміж двома світовими війнами і добу за другої світ, війни та тодішню політику середовища докладчика. Відповідальні люди середовища п. Бойдунника, та й він сам, мусіли знати „Mein Kampf” Гітлера та „ідеї” його твору. А все таки сподівалися супроти всякої логіки щось від Берліну отримати.

„Аргументом” „непередрішення” не можна змобілізувати українські „маси” закордоном проти УНРади, просто тому, що такі „маси” не існують. Всі вже давно

До 40-х роковин відродження українського війська

12 вересня ц. р. генштабу Полковник Олександр КУЗЬМИНСЬКИЙ дожив 75 років свого життя: народився 1884 р. в родині з мідними українськими традиціями на Поділлі. Освіту здобув у повіті. Духовний

Генштабу полковник
Олександр Кузьмінський

школі в Тульчині, в Кадетському корпусі в Одесі, де також почав і свою військову кар'єру в Військовій школі, пізніше закінчив Миколаївську Військову Академію Генерального Штабу. У згоді з високою фаховою освітою займав положення і в українській армії, як от помічника Нач-ка Оперативного відділу при Штабі Дієвої Армії, а пізніше пом-ка Начальника Операт. відділу Шта-

мали час виявити своє політичне обличчя, і виявили його.

Зрештою навіть автографія на дискусії не пілхопила закидів докладчика, і люди говорили про загальнє становище, про події в Україні та про націоналістів і їх непорозуміння на еміграції.

Позем дискусії був незвичайно низький і деградував присутніх.

Плюсом доповіді інж. Бойдунику було його виразне становище до „концепції” УССР як „реалітету”. Він сказав, що така „концепція” шкідлива для української візвольної справи. Вона зневірює людей як в УССР, так і на еміграції.*)

Комплімент УККА був незаслужений, і зробив його докладчик напевно тому, що ця організація не визнає УНРади. Але УККА програв від того, як морально, так і матеріально.

бу Головного Отамана. На весні 1920 р. Поль. О. Кузьмінський є призначений Головним Отаманом С. Петлюрою Нач-ком Партизанско-Повстанчого відділу, а на початку листопада т. р. Генерал-Квартирмайстером Дієвої Армії. Після відходу до Польщі, разом з іншими старшинами генер. штабу, на чолі з генер. В. Сальським, полк. О. Кузьмінський засновує „УКРАЇНСЬКЕ ВІЙСЬКОВЕ Т-ВО”, завданням якого було продовження боротьби за визволення.

При підготовці до II Зимового походу, т. зв. Листопадового Рейду 1921 р., полк. Кузьмінського було призначено шефом партізансько-повстанчого штабу, і він відновляє зв'язки з повстанчими організаціями в Україні, які знав ще з зими 1919-20 рр. Помітивши зв'язки з ворожкою агентурою, полк. О. Кузьмінський мав розмову з ген. Ю. Тютюнником з цього приводу, якому вказав на необхідність усунення зі штабу підозрілих осіб. У висліді цієї розмови полк. Кузьмінському відібрано було частину його функцій, а пізніше він і зовсім був знятий з посади в Штабі. — Як відомо, Листопадовий Рейд скінчився так, як передбачав полк. О. Кузьмінський...

На еміграції перебував у Львові, де дуже бідував спочатку. Пізніше, в р. 1924 студіював на Львівській Політехніці, яку закінчив 1930 р., після чого працював як інженер-фахівець в галузі суходольної і водної інженерії, аж до приходу большевиків 1939 р. Під час останньої світ. війни втратив свою дружину і сина, а сам по її закінченні опинився в Австрії, де виявся зразу ж за організацію громадського життя, м. ін. також за організацію Тов-в Сприяння УНРаді. В Канаді є чинний в багатьох організаціях, як от СБУВоякі, Укр. Відділі Канадського Легіону, Укр. Технічн. Т-ві, УНДС і под.

Тепер полк. О. Кузьмінський працює над спогадами про рейд Тютюнника, і можна сподіватися, що подальші в них дещо нового, досі незнаного про організацію цього нещастиального походу, що так трагічно закінчився Ба-

*) Сам інж. О. Бойдунік також не є вільний від закиду в бік тих „реалітетів“. Це ж він писав в „Укр. Слові“ (ч. 778 за 1956 р.), даючи в довгій статті виснення й спростовання на закиди та завважів своїм опонетам: „Вкінці є якесь непорозуміння, якщо не злоба у декого, твердити, що ОУН вимагає, щоб хтось, а в тому ж АКВБ, визнав Українську Державу. Такої вимоги ОУН ніколи, ніде не ставило, вже хоч би тому, що Українська Держава не потребує жодного нового визнання, бо вона ІСНУЄ І ВІЗНАНА ВСІМИ ДЕРЖАВАМИ СВІТУ, і належить разом з ними, ЯК РІВНА З РІВНИМИ, до ОН“ (підкресл. наше, Б ю л.).

.Рівна з рівними“ — це щось вроді Франкового „в народі вольним колі“. Але ж УССР не є „рівна“ навіть в тому „колі“, де її посадили, наказавши БУТИ СЛУХНЯНОЮ. Як бачимо, інж. Андрієвський і інж. Бойдунік, обидва чільні діячі ОУН (М), є однакового погляду на існуючу Українську Державу“. — Ред. Б ю л. т

заром.

Щиро бажаємо Генштабу Полковникові О. Кузьмінському сил і здоровя, як і щасливого успіху для закінчення Його задумів!

Генерал Константин СМОВСЬКИЙ є, мабуть, наймолодшим нашим генералом: 3-го червня ц. р. сповинилось 65 літ його воїнського життя. Народився 1894 р. в станиці Полтавській на Кубані, але решта його життя проходила поза Кубанню. В Прилуках на Пол-

Генерал-хорунжий
Константин Смовський

тавщині скінчив гімназію, а потім в Петрограді — Михайлівську Артилерійську школу. Революція 1917 р. заспає його на румунському фронті в ранзі штабс-капітана артилерії. Генерал (тоді сотник) К. Смовський був делегатом від зукраїнізованої ним арт. бригади на 1-й і 2-й Військові З'єднання в Києві і одержав від Укр. Військового Ком-ту завдання організувати укр. військові формування в московській і петроградській військових округах, — завдання, яке йшло в розріз з наказами і тенденціями тодішнього рос. Тимчасового Уряду. Проте, ген. Смовський на 3-й Військовий З'єзд прибув уже як делегат укр. військової частини московської округи.

Ген. К. Смовський мав ласкаву долю, яка судила йому від самого початку його служби Батьківщини в рядах української армії бути під безисереднім проводом Симона Петлюри. Є старим гайдамакою, бо від самого початку був на становищі к-ра гаубичної батареї Слобідського Гайдамацького Коша. У своїх спогадах про здобуття київського арсеналу згадує його, як хороброго гарматника, генерал О. Удовиченко, тодішній нач-к Штабу Коша, основником якого і ком-ром був Головний Отаман С. Петлюра.

Дуже багатий на героїчні дії Й пригоди був військовий шлях генерала К. Смовського! Свого часу дру-

кував він свої спогади у „Свободі”, почавши з 28 лютого 1956 року. — „Старий Гайдамака” залишився Генерал і по сей день, і півградне згадує ці „гайдамацькі” часи, проведені серед небезпек разом з Головним Отаманом, до сьогодні пам’яті Якого і по сей день ставиться Генерал з найглибшим пітетом. Але ген. Смовський бував на багатьох інших відповідальних становищах: був заступником коменданта Острозького повіту, ком-ром батареї Чорноморського Коша, з яким відвував бой на чернігівському фронті; побував у большевицькому полоні, звідки втік при провадженні на розстріл, що мав відбутися в Черкасах. Пізніше — к-р 5-го Кінбурського полку, а зід червня 1919 р. ген. Смовський є на становищі к-ра полку ім. Максима Залізняка; від липня 1920 — командус 1-ою кінною бригадою в Окремій Кінній дивізії. Брав участь у Зимовому Поході і з заступником Голови Ординської Ради Залізного Хреста.

Зарах Генерал працює над виготовленням другої частини своїх спогадів, і немає сумніву, що вони матимуть такий же інтерес і таку ціну в розумінні історичної вартості, як і їх уже друковані частини.

Бажемо Панові Генералові ще довгих літ, здоров'я й успіху для виконання своїх планів!

Трохи перекладів з чужих мов

З англійської.

Тоцнісінко, як є залізна куртіна для Росії, а бамбукова для червоного Китаю, с також шкляна куртіна для Об’єднаних Націй. І та сама зла сила оперує за всіма трьома.

Ви не можете дивитися Й бачити крізь залізо або бамбук, але якщо звичайно Й можете дивитися крізь скло, то ця шкляна куртіна не є прозора, і ви через це скло бачите затмарено. Невіразні постаті, що мелькнуть перед вами час-від-часу, є такі розмазані, що є неможливо сказати, що вони роблять.

Відібуваючі, які в супроводі військових провідників щодня вештаються лабірінтом коридорів, проглянути через шкляну куртіну не більше, як туристи до Москви з вивалими очима можуть проглянути через куртіну залізну.

Для всякої революційного успіху першою ціллю є завдання зв’язок, комунікація. Це є все, що необхідно мати для забезпечення контролю над чимось, організацією, чи країною.

Ключеві пости в контролі комунікації Об’єднаних Націй при відділі публічної інформації (OPI = Office of Public Information) ОН є в розпорядженні Бориса Карпова, керівника, і його асистента, Бориса Н. Іванова, бувши, пресового інфера советського делегації.

Анатолій Добринін, давній відомий як здібний советський дипломат, є призначений генеральним секретарем Дагом Гамернільдом для загального нагляду над структурою зв’язків Об’єднаних Націй в цілому. Одночасно, як підсекретар для справ Політики і справ Ради Безпеки ОН, він очолює справу охорони ОН і кустодом усіх дипломатичних документів, включно до найбільш засекречених, довірочних інформацій що до безпеки і опіки над вітчаками. В комітеті Добриніна є спеціальні

„експерт” А. Ф. Сокіркін, а номінальним, чи діючим шефом цілої ареї ОПІ є фігура з темним минулім полк. Альфреда Каціна (Katzin) з південної Африки.

Директором відділу пресових публікацій і публічної служби є американець, колишній дорадник державного секретаря Стетініуса (Stettinius) на конференціях в Ялті, Сан-Франциско і Потсдамі.

В обличчі цього всього, в червні цього року, Совделегація через свого діючого голову, Григорія П. Аркад'єва, протестувала перед ген. секретарем Дагом Гамерштейном, що в Секретаріяті ОН є замало заступлено як урядовців советських громадян.

На підставі недавно переведених стверджень, більше ніж 75 відсотків персоналу в області комунікацій ОН є горді з того, що вони є слав'янського походження, переважно росіянини. Советськими громадянами вони не є. Є вони, колись в Росії рожденними, американськими громадянами, або кандидатами на американське громадянство, а децо з них — з другої або третьої генерації американських громадян російського походження. („American Mercury” за листопад 1959 р.).

... „Українець призначений советським амбасадором”...

„Москва, 14. жовтня. П. Ф. Юдін, советський амбасадор в комуністичному Китаю, є звільнений зі своєго становища і на його місце призначений Степан В. Червоненко, працівник Комуністичної Партиї з України.

Пан Червоненко є секретарем Центрального Комітету і членом Президії Комуністичної Партиї України. Він був скоро підвищений в ієархії Комуністичної Партиї України після приходу Нікити Хрущова до влади. Наскільки є відомим, пан Червоненко немає жодної офіційної функції в Советському Союзі.

Українська СРР визнається державою Обєднаними Націями і має свого міністра закордонних справ.” (англ. „Свобода” за 1. XI. 59 ч. 216).

З польської.

Як згадано нижче, Хрушчов прирівняв Україну в Советському Союзі до одного стейту в американській Унії. Те порівняння звучить абсурдально, і на його на-трапляємо в минулому, — і так: у минулому столітті царський генерал Шипов, — що був міністром освіти в „Ірвінгіанському краї”, — засвідчив польським патріотам, що прилучення Польщі до Росії можна прирівняти до прилучення Шотландії до Англії або Тексасу до Американської Унії. Про це пише А. Мосциці у своїй праці п. н. „Pod beriem tylgów” в додатках, уміщених на кінці названої книжки. — Варто також пригадати, що сказав Катков — царський політик — на тему Польщі й України: „Якщо Росія втратить Польщу — казав він, — то втратить одну тільки провінцію. Натомість, культурний розвиток України був би смертельною загрозою для цілої Росії”. — Цим також треба пояснювати змушене запровадження російської мови в школах України сьогодні, проти чому, як проти насильству, що мас на меті помосковлення народу, — борониться цілий український народ (“Zew Młodych” №. 8-9 за 1959 р. стор. 20).

З російської.

Виступаючи на ХХ з'їзді партії, М. А. Шолохов за-

явив, що ми, советські письменники, працюємо за вказівками свого серця Й розуму, а коли серце наше б'ється в одному ритмі з серцем партії, то є з серцем народу, розум наш осяянний вченням марксизму-ленінізма — самим найпередовішим і самим творчим в мірі вченням про мир і його світле преобразування. Я не цитую Шолохова, я по-своєму переказую Й розвідану його думку.

(Максим Рильський: „Партійності нашої літератури” в Органі Союза Писателей ССР „Знамя” ч. 1. 1959, издат. „Правда” Москва).

В цьому числі часопису наводимо заяву німецького командування та Совета солдатських депутатів з приводу чуток про те, що в німецьких установах ніби то ховаються діячі попереднього уряду.

Зокрема в деяких газетах повідомлялося, що гетьман ховається в німецькій амбасаді. Німецькі кола катерігічно спростовують всі ці повідомлення. Взагалі, з приводу ріжких чуток, що поширюються на адресу німецьких військ, представник цих кол заявляє:

„Треба гадати, що ці чутки, розповсюджувані що до нас, походять від осіб, які мають намір поєварити нас з українською владою і діють з провокативними цілями. Всім добре відоме відношення німецьких військ до українського руху і до української державності. Серед німецьких військ не мало є переконаних прихильників української державності. Всі вони були сконцентровані у військах, що займали українську територію. Навпаки, старшин, що відверто не співчували українському національному рухові, наша влада визнала за необхідне відкликати з України. Всі наша діяльність в Україні широ була направлена на підтримку української державності, і на-врят чи хто зможе це заперечити. В останній час, коли в палаці гетьмана стала виникати ідея з'єднання з Росією, щоб створити єдину неподільну, та намічався план того російського кабінету, який був зорганізований після оголошення відомої грамоти гетьмана, представники німецького уряду багато разів звертали увагу гетьмана на скідливість такої політики і пропонували Йому зорганізувати уряд з національно-демократичних елементів, а також скликати національне зібрання. Але гетьман про все це не хотів навіть слухати. Він був окружений людьми, які вороже були настроєні до української державності, і ці люди мали на його виключний вплив.

Напередодні оголошення гетьманської грамоти про з'єднання з Росією, вночі, радник німецької амбасади граф Бергейм відвідав палац і умовляв гетьмана не починати подібних кроків, та змінити курс політики, вказуючи Йому на можливі наслідки такого хібного кроку. Ці уговорювання, на жаль, також не привели ні до чого. І після того німецькі війська продовжували прямувати тою самою дорогою, і всім відомо, що гетьманський уряд, з огляду на це, не один раз жалівся на наше командування та військо. Чи треба ще підкреслювати, що Й в останній час наш уряд і наші війська йшли разом з українською демократією! Якщо ж в перші дні виникнення боротьби й примушенні були рахуватися з вимогами держав Антанти, то в наступні дні ми заняли ясну позицію у відношенні до української армії”.

ЗАЯВА НІМЕЦЬКИХ ВІЙСЬК: „Німецьке Верховне командування київської групи і Совет солдатських депутатів у Києві заявляють: З ріжніх сторін поширюються чутки, що німецьке командування переховує підозрілі політичні особи, щоби, покликуючись на це, мати причини до розроблення німецьких військ.

Наперекір цим чуткам категорично заявляється, що Верховне командування нікого не переховує”.

(Київські „ПСЛЕДНИЕ НОВОСТИ” за 19/6 грудня 1918 р., утреннее издание, стор. 3 замітка: „Позиція німецьких військ”).

ВСЯЧИНА

„КОВАЛЬ КОНЯ КУЄ...” „Український Народний Союз цілком заслужив на те, щоб у цей Ювілейний Мазепинський Рік і 40-річчя здійснення Української Соборності відзначити його 65-літні роковини, як організації, що від початків свого існування була і залишилася на американському континенті виразником і заступником ідеї української державної незалежності і соборності” („Свобода” ч. 11 за 17. 1. 59.). Очевидно, що з цвого титулу заступництва цієї великої ідеї голова тієї організації й контактується посередництвом етеру з рештою українців на батьківщині. Передаючи їм в 1957 р. Різдвяний привіт по радіо, він казав: „Передаю Вам його від імені найстаршої і найбільшої української організації в Новому Світі, від Українського Народного Союзу, який вже 74 роки прославляє українське ім'я на цій благословленій американській землі, зорганізувавши в своїх рядах понад 72 тисячі членів і нагромадивши понад 20 мільйонів доларів майна”.

Читач, або слухач, непосвячений в таємниці УНСоюзу, не знає, як же справді довго „прославляє українське ім'я” в Америці ця організація — 74 чи 65 років? А як вона „прославляє” — найкраще можна бачити зі „Свободи”, що є органом УНСоюзу: Весною цього року закінчив свою подорож по європейських столицях, як „виразник і заступник ідеї української державної незалежності”, голова Уряду УНР в ексилі М. Лівіцький, про що „Свобода” мовчала, як таож не згадала, що, перебуваючи в Римі, він був прийнятий на окремій авдієнції Папою Римським. Але от в ч. 120 за 24 червня того ж року Божого 1959-го, подала, що Папа ІВАН ХХІІІ прийняв на авдієнції монахійського князя Райнє III та його дружину, колишню американську фільмову зірку. — Це є одна з дуже багатьох ілюстрацій підходу УНСоюзу до державницьких справ, і тому тяжко пов'язувати його ювілей з Ювілеєм Мазепинським Роком. Краще вже залишитися при збиранні пресового фонду на „Свободу”, та не намовляти нікого, що визволені України залежить ніби від розвитку УНСоюзу.

З ПРИВОДУ ПРИЇЗДУ ХРУЩОВА ДО США умістив Юл. Мовчан у „Прометеї”, ч. 30 за б. р. статтю п. н. „Чи дійде до згоди між США і ССР?” Автор подав у ній історію русофільських проявів і тенденцій в американській політиці за останні сто літ — від польського повстання 1863 року — і запитує: „Чому ж американські політики противляються розчленуванню російської імперії?”. Шукати на це відповіді в книзі Вальтера Лімана з

1943 р. п. н. „Закордонна політика США”, мовляв, Росія і США „ніколи не мали колізії, яка зробила б їх ворогами”, а навпаки „завжди й незмінно одна дивилася на другу, як на свого потенційного друга за плечима своїх потенційних ворогів”. На нашу думку питання, чому США противляються розчленуванню Росії є простіше. — „В Росії є дві нації, які кревно заінтересовані в тому, щоб російська територія не розривалася: росіянин і жиди”. Так сказав жидівський самостійник і лідер сіонізму Жаботинський на зібранні, що відбулося в Парижі в лютому 1933 року з ініціативи сіоністичного органу „Рассвет”, під головуванням п. Мілюкова („Трибуз” ч. 9 за 26. II. 1933). Тому то „NYC and Moscow continue to closely work together. „They” decided as a slogan: „Let us march independently and be victorious together!” („AMERICAN MERCURY”, Sept. 1959).

„ЛІСТ, ЩО ЙОГО АДРЕСАТ НЕ ОТРИМАС І НЕ ПРОЧИТАЄ” умістив Йосип Гірняк у „Свободі” ч. 179 за б. р., а на його прохання, ще й інша преса цей лист передруковала. Адресат — Лесь Сердюк, кол. колега Й. Гірняка в театрі „Березіль”, що його основником був Лесь Курбас, розстріляний большевиками в році 1938, а тепер рерагайлітований. У зв'язку з нею й з'явився цей Гірняків лист, в якому головно високо підносяться заслуги Лесі Курбаса.

Було б усе в порядку навіть при такому багацтві кадила та славословія, якби при цьому не говорилося про Лесі Курбаса як „про найбільшого Діяча Українського Театру”. То є правда, що „Курбас вів нещадну боротьбу з малоросійщиною, провінціалізмом, з штампами, з хохлацькою безкультурністю”, але хто знає, чи є правою, що він „був неподільним Сувереном української театральної культури”? І хто знає, чи захотіли б такі корифеї українського театрального мистецтва як М. Кропивницький, брати Тобилевичі та Марія Заньковецька такою словою з Курбасем ділитися! І. Гірняк повинен знати, що були часи, коли театр був однокою трибуною, з якої ще можна було почути українське слово. Були й часи, коли наш театр був „малоросійським”, та й у ті часи не смію ставити одні тільки українські, чи то пак „малоруські” п'еси, бо було розпорядження „воспретить устройство специально малорусского театра и формирование труппы для исполнения исключительно малорусских пьес”.* Отже разом з українською, мусіли ставити на цій же сцені зразу й другу, московську або якусь іншу п'есу, а коли згодом трохи якось і полегшало, то все ж ніколи не було, щоб український театр діставав державні дотації та субвенції. В цьому відношенні Лесь Курбас і його „Березіль” справді був „Сувереном”.

Нам ніяково за Гірняка, читаючи його лист до Лесьї Сердюка саме тепер, у 25-ти роковини смерті Марії Заньковецької († 4. X. 1934). Ця велика наша артистка майже 40 років свого життя віддала дорогій справі українського театру і відійшла доки ще не прийшов „Березіль”, заслуживши вповні на ту оцінку і похвалу О. Олеся, який писав про неї:

Де Ішла вона, там сходили троянди,
Куди дивилася, — зірки,
Із сіл П' займались діаманти,

З зітхань — знімалися чайки.

Хто чув її, той чув наш степ зелений,
Стояв у нашему гаю,
Той розумів наш біль і гнів шалений
І плакав в нашему краю.

А Олександер Лотоцький згадує: „Хвилі духового підйому довелося переживати особливо під час приїзду до столиці українського театру. Треба взагалі сказати, що укр. театр був одним з найбільш чинних засобів національного усвідомлення українців в Петербурзі, як і всюди, де він дотикається українською душою.. За місяця в театрі бралися божевільні ціни — за ложі по 100 карбованців, і театр був переповнений!”. А про М. Заньковецьку каже: „Кожний її приїзд до Петербургу був цілковитим її тріумфом.”*

Але мабуть таки найбільшим її тріумфом було відродження України, яке доля судила її побачити, її державних будівничих і рідне військо, що перед тим національно усвідомлювалось майже виключно з кону театрального. З театру Курбаса, який, як каже І. Гірняк, „належить до вершин театральної культури України і всього світу (підкреслення наше, БЮЛ.) сумнівно, щоб такі виходили. Навіть члени Його ансамблю, опинившись на еміграції, є більше „всесвітнями”, прославляючи Чарлі Чапліна, цього всесвітнього кловна, якому світова преса (не всі!) довгі роки робила велику рекламу, і для якого наші похвали і наше захоплення є зовсім зайвими.

*) О. Лотоцький: „Сторінки Минулого” т. II, стор. 213. Звідти ж взятий і вірш О. Олеся.

УМЕР СТЕПАН БАНДЕРА, провідник революційної ОУН. Причину смерті подають — отрута, яку знайдено при секції тіла. Мовчки всі погодилися на тому, що отруїли большевики, як небезпечного свого ворога, хоч ніхто з найближчих до нього осіб не подав, як, коли, де і за яких обставин це могло статися. Дивно, що седовище, яке докладно знає, що робиться „у краю”, не знає, що твориться в своєму штабі. Що ж тоді „зменінта” СБ? Для кого вона, коли не забезпечила життя своєму провідникові? Вину за смерть найпростіше скласти на ворога, бо Й як же воно могло бути інакше? Хто ж з того табору взагалі може вмерти нормальнюю смертю? Кожен покійник їхній, як революціонер, є обов'язково ГЕРОЮ (з великих літер), що впав на полі бою (хоч і в теплій хаті) від ворожої руки. Тим паче — провідник. Тому Й теорія про отруєння Бандери виникла в Новому Світі далеко від Мюнхену, ще скоріше, аніж звідти надійшло підтвердження про отруєння.

„Ліс Мікита” за листопад ц. р. умістив на титульний стороні три особи: козака в шапці з шиліком — це „Париж”, січ стрільця — „Ротердам”, — бійця УПА — це „Мюнхен”. Четвертого не умістив, але певно, що від нині будуть відбуватися свята на честь чотирьох героїв.

ДЕЩО ПРО РЕВОЛЮЦІЮ І РЕВОЛЮЦІОНЕРІВ (з листа до редакції. — Я не хотів би більше читати у виданнях УНДС-у, що Великий Петлюра був револю-

ціонер. Як Петлюра, так і увесь укр. народ хотіли відродження своєї нації Й держави, але нікя не революції. Слово „революція” принесено з Зах. Європи, і є нам чуже. На Зах. Європи революція — це від гіршого до ліпшого, а коли це слово перенесли в 1917 р. на Україну, на український чернозем, то Його зрозуміли зовсім інакше ніж в Європі. Революцію на Україні розуміли так:

1. Попалити скрити хліба на полі — в степу.
2. Самовільно вирубувати гаї та ліси.
3. Вирубувати дерева, що росли по шляхах-дорогах.
4. Телеграфні стовби рубать по шляхах.
5. Зустрінути дядька на дорозі, убити Його і забрати гроши, бо продав воли.
6. З „отреза” через вікно убити чоловіка в хаті.
7. Вистріляти усю родину в хаті, забрати майно і хату спалити.
8. Жидо-комуністичне гасло — революція без жертв не буває, тому висилка людей на північ, колективізація, голод і т. ін., всі оті морди людей і примусова практика пояснюються Й винправдовуються так, що, мовляв, революція без жертв не буває.
9. Церкви — під динаміт, садки — під сокиру, бо це — революція.

з

Відомо, що наша нація давно загубила державно-провідну інтелігенцію і до 1917 року вчилася і знаходила шляхи відродження самотужки. Велику помилку зробила, що брала все без розбору з європейських смітників, не просіваючи на густе українське сіто. Про-відні люди, що стояли у кермі укр. відродження 1917 р. писали Й балакали: українська революція, соціальна революція, соціал-демократи, соціал-революціонери і т. д., а народ, як телят дівчина Й не розумів про що Йде мова. Бо говорили до нього „по-німецькі”, „по-французькі” „по-турецькі”, але не свою мовою.

А коли Великий Петлюра заговорив до свого народу по-українському: „Станьмо отим чотирокутним ко-закціям табором проти ворога нашого!” — чуєте: козацьким табором! — і народ Його зрозумів. Душу Петлюри зрозуміли, і народ побіг до Петлюри, як дитина до матері.

Я не хотів би більше читати у виданнях УНДС, що Петлюра був революціонер. Петлюра не був руйніком, а відроджував свою Державу, був її Будівінцем.

Прим. Редакції: Автор листа — підсноветський емігрант, що на власній шкурі відчув революцію і її наслідки під Советами, тому Й зрозуміла Його відраза до революції Й революціонерів.

Живе він в Англії.

„ЛІСТИ до ПРИЯТЕЛІВ” за жовтень м-ць ц. р. по-дали уривок зі спогадів проф. М. А. Славінського, де він згадує, яку візію мав Володимир Антонович що до прийдешньої революції в Російській імперії, яка таки Й вибула 1917 р. і в першій своїй стадії пройшла так жахливо, як і передбачав той наш славний учений.

Приходить на згадку Й другий наш учений, що мав подібні візі. Це — сучасник В. Антоновича (нар. 1845 р.) і також член Старої Громади, професор Іван Васильович Луцицький. Був він послом до 3-ої Держав-

ної Думи, вибраній від Києва згідно порозуміння українців з рос. партією к.-д. На час думської каденції він перенісся до Петербургу і тут поза обов'язками думського депутата займався й професорською діяльністю на університеті і вищих жіночих курсах. Проф. О. Лотоцький, що був тоді також в Петербурзі, згадує про нього в своїх „Сторінках Минулого“ т. III на стор. 61, де пише м. ін.: „Розумом досвідченого історика він спиняється на укр. справі, і прогнози Його щодо майбутності її були глибокі. Пам'ятаю яскраву Його промову на Шевченкових роковинах, що справлялися на приватному помешканні М. В. Лисенка десь у 1894-5 рр., — тоді, з приходу участі дітей в урочистості, він немов би пророкував про ті події українського руху, яких свідками мали бути оті діти.“

Передбачення майбутньої революції було у нього справді якимсь інтуїтивним. От як описував О. Х. Саліковський свою розмову з цим скоро по 1905 р.: „Запевняю вас“ — казав І. В. Лучицький, — що все те, що ми бачили та чого ми натерпілися під час революції (розуміється — перша революція 1905 р. О. Л.), є дурнічкою і жартами в порівнянні з тою революцією, що має ще відбутися в Росії. Ми пережили лише легку прелюдію до страшної й неминучої трагедії, що насувається на нас. Це буде нечувано ліка, надзвичайно жорстока, просто звіряча бійня, що зале країну ріками крові й принесе з собою страшну руйну. Лідієнням жахом охоплено буде людськість... Може 20, а може ще 25 літ доведеться чекати цієї майбутньої революції, і ви, людина молода, напевно її дочекається, але я вам не заздрю. Ви можете мені не вірити..., але... не даремно ж я стільки часу ціклився революційними рухами та студіював їх історію“ („Діло“, 19. IV. 1925)

Лучицький помер 1918 року, на свої власні очі побачивши, що революція пробігала саме так жахливо, як він передбачав.

ПОЖЕРТВИ Допомоговий фонд:

Канада: інж. Є. Пастернак 10.00. **Бостон:** інж. Ів. і Віра Блудимко 20.00, відділ УНДС 10.00. **Нью-Йорк:** по 10.00 др. Б. Ставінський, інж. З. Івасинин. По 5.00 др. Є. Приходько, інж. Д. Дмитренко, А. і Є. Зубенко, Любов Шевчук, інж. Ю. Нещадименко, сотн. Я. Фартишний, сотн. К. Марущак, май. П. Самойлов, полк. М. Рибачук, полк. А. Валійський, полк. Б. Барвінський, сотн. Ів. Лютий-Лютенко, май. П. Шпірук. **Разом дол. 125.00.**

Пресовий фонд:

Англія: Сотн. М. Кошук 2 ф., П. Гнатюк 10 шіл., Ів. Баль 10 шіл., (\$ 8.42), В. Драла 1.00. **Бостон:** інж. А. Берегулька 3.00. **Вашингтон** — др. Ів. Драбатій 30.00. **Гудсон** — Т. Рожанковський 5.00. **Клівленд** — І. Фур 5.00, полк. Т. Шкарупа 8.50, Н. Чорногор 8.00, інж. М. Хроноят 5.00, І. Макогон 5.00, сотн. Б. Падалка 5.00, М. Тарасюк 8.50. **Лос Анжелес** — Г. Староніт 2.00. **Міннеаполіс:** інж. Ів. Миколенко 5.00, ген. К. Смовський 5.00, сотн. О. Вдовиченко 5.00, полк. В. Філонович 5.00, В. Дмитренко 5.00. **Ньюарк** — Л. і Г. Лозенко 5.00. **Нью-Йорк** — май. П. Шпірук 20.00, інж. З. Івасинин 20.00, полк. М. Рибачук 13.00.

О. Запорожець 10.00, др. Б. Ставінський 10.00, др. Є. Приходько 10.00, інж. Ю. Нещадименко 5.00, інж. Д. Дмитренко 5.00, полк. А. Валійський 4.00, А. і Є. Зубенко 4.00, проф. Ів. Кабачків 1.00, А. Дорошенко 1.00, сотн. А. Круглий 1.00, В. Клоків 1.00, Ів. Диканський 1.00. **Сиракюзи:** ред. Ю. Таркович 5.00. **Разом 235.42 дол.**

Канада: І. Білоус 12.00, М. Битинський 5.00, О. С. Брик 4.40, п-і К. Виговська 50.00, Ф. Вишник 36.00, п-і М. Волосевич 17.00, М. Гудима 8.00, М. Зубечевський 2.00, І. Кіріченко 24.00, С. Ковальський 12.00, Я. Козловський 4.00, В. Косаринський 10.00, П. Корбань 5.00, Ф. Колесник 2.00, С. Кравченко 7.00, І. Липовецький 6.00, Л. Мартинюк 2.00, І. Огінський 5.00, п-і Є. Пастернак 93.00, п-і Зон Плітас 2.60, п-і М. Савченко 10.00, Д. Сачківський 6.00, А. Ситник 8.60, І. Скляренко 9.00, п-і К. Скубій 6.00, М. Судник 1.00, Я. Тесля 108.00, П. Федоренко 2.00, З. Шкурупій 8.00, В. Шумник 1.00, А. Шумовський 15.00, І. Янішевський 17.00, П. Ячути 3.00, А. Йова 1.60. **Іх сходин УНДС 24.50. Разом дол. 527.70.** **Всього на прес. фонд дол. 763.12.**

Всім жертвовавцям складаємо сердечну подяку

До Шановних Читачів «Бюлетеню УНДС»

Рівно 2 роки тому, випускаючи 25-те число нашого видання друкарським способом, ми в тому числі застереглися, що у випадку, коли наша фінансова база для такого способу видавання виявиться недостатньою, — повернемося знову до попереднього способу друку на цикlostилі. На щастя, наші побоювання були зайві, і ми, завдяки жертвенности наших Читачів та йдучи назустріч їх бажанню, маємо на мір, з початком 1960 року, навіть внести дальші зміни в напрямку ще більшого удосконалення видання. А саме: Багато ПП. Читачів „Бюлетеня“ вказують, що на їх думку, його зміст є вартий уваги ширшої читацької публіки, для якої проте, теперішня назва видання являється занадто офіційною, сухою і навіть відштовхуючою. Виглядає так, ніби це видання є призначено до вживання тільки внутрі певної організації й являється в більшій чи меншій мірі обов'язковою лектурою її членства.

З огляду на це, пропонується змінити назву видання і наблизити його своїм характером до звичайного журналу. Отож, ГУ УНДС в США, ідучи назустріч такому бажанню, хотіла б його виконати з початком наступного року, тому просить Шановних Читачів подати що до цього свої думки, побажання, міркування,

За всяких — і найменш-поради та побажання, будемо щиро вдячні. Управа УНДС

З Новим Роком і Різдвом Христовим вітайте своїх друзів і знайомих посередництвом „Бюлетеня УНДС“. Ціна за коротке привітання 2 дол.

Редакція Колегія. Листування в справі Бюлетеню на адресу: Artem Zubenko, 380 E. 15th St., New York 3, N. Y.